

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

«ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ»

Βασίλειος Μπαρμπόπουλος

Μεσολόγγι 2018

ΤΕΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ / ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Πτυχιακή εργασία

ΔΟΜΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ. ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

«ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ»

Βασίλειος Μπαρμπόπουλος

Επιβλέπων καθηγητής
Αθανάσιος Στραβοσκούφης

Μεσολόγγι 2018

Η έγκριση της πτυχιακής εργασίας από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων/Μεσολογγίου του ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Τμήματος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ανάπτυξη των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, όπως αποδεικνύεται, συντελεί θετικά σε μεγάλο μάλιστα βαθμό στη βιώσιμη και αειφόρο ανάπτυξη του συνόλου της κοινωνίας και της οικονομικής - επιχειρηματικής δραστηριότητας. Στο πλαίσιο της Κοινωνικής, Αλληλέγγυας, Συμμετοχικής και Συνεργατικής-Συνεταιριστικής Οικονομίας δεν ευημερούν οι στατιστικοί πίνακες και οι αριθμοί, αλλά οι άνθρωποι. Όσον αφορά την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ) είναι μια νέα, δυναμική νομική μορφή οικονομικής οργάνωσης, πρόσφατα θεσμοθετημένη, η οποία όπως θα αποδειχθεί, δεν υστερεί σε τίποτα από τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις. Είναι ένας φορέας κοινωνικής επιχειρηματικότητας με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του οποίου, σε συνδυασμό τον ουσιαστικό κοινωνικό αντίκτυπο και τον ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, δύναται να γεφυρώσει το χάσμα που δημιουργεί αφενός η αδυναμία των διερευνητικών και εκτελεστικών δομών της πολιτείας και αφετέρου, οι παθογένειες της σύγχρονης Αγοράς, μέσω της κοινωνικής καινοτομίας και κοινωνικής συνοχής.

Εφόσον υπάρχει πληθώρα ακαδημαϊκών συγγραμμάτων αναφορικά με την Κοινωνική Οικονομία, το νόημα, το περιεχόμενο και την λογική των επιχειρημάτων της, θα αποφύγουμε τη στείρα αναπαραγωγή όλων όσων έχουν διατυπωθεί, χωρίς καμία προστιθέμενη αξία κάνοντας μια συγκεντρωτική προσπάθεια, μέσα από εκτενή έρευνα και προσωπική εμπειρία, να εντοπίσουμε οικονομικούς, νομικούς, διοικητικούς, και γραφειοκρατικούς παράγοντες, οι οποίοι όσο παραμένουν άγνωστοι, δρουν ανασταλτικά στην δημιουργία νέων κοινωνικών επιχειρήσεων.

Λέξεις κλειδιά: βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη, Κοινωνική, Αλληλέγγυα, Συμμετοχική και Συνεργατική -Συνεταιριστική Οικονομίας, Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, κοινωνική καινοτομία, κοινωνική συνοχή.

Abstract

We as the responsible citizens are defined by the caliber of challenges we choose to undertake in order to move society forward and the emerging social enterprises have a profound impact on this continuous endeavor for sustainable development.

There is irrefutable proof and mounting evidence suggesting that Social Economy enhances resilience in the face of adversity, created by the contemporary crisis, for the social and economic fabric alike. The recently constituted legal form of social cooperative enterprises can be proved the necessary remedy that society needs to cure the extremities and toxicity of the Market while redefine the operational capacity of the State, through social innovation and social cohesion.

Undoubtedly, the plethora of academic research on the meaning and the content of Social Economy which justify the logic of its system and the necessity of its values leave no room for added value in this paper. Thus, this is an inclusive work that aims to identify all economic, political, legal, social, administrative and bureaucratic aspects in regard of creating a new social cooperative, without abstract contradictory statements and perplexing controversy.

Keywords: social enterprises, social cooperative enterprises, sustainable development, social innovation, social cohesion.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	IV
ABSTRACT	V
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	VI
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	VIII
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	IX
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	XI
1 Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΦΑΙΡΑΣ	1
1.1 Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ – ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΣ – ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	2
1.2 Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ – ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ	4
1.3 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ.....	6
2 ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΙ, ΘΕΣΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	11
2.1 Ο ΝΟΜΟΣ 4430/2016	11
2.1.1 Η μετάπτωση στον νέο Νόμο 4430/2016	13
2.2 Το ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΥΠΕΚΑΑ) ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ	15
2.2.1 Το τμήμα μητρώου φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του ΥΠΕΚΑΑ.....	17
2.2.2 Το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας.....	18
2.2.3 Η Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία	18
2.2.4 Η Συντονιστική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία	19
2.3 Το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.....	20
3 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ.....	22
3.1 ΕΙΔΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ.....	24
3.1.1 Κοιν.Σ.Επ ένταξης.....	25
3.1.2 Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)	26
3.1.3 Κοιν.Σ.Επ συλλογικής και κοινωνική ωφέλειας	27
3.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΙΔΙΟΜΟΡΦΙΕΣ ΤΗΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΜΟΡΦΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	27
3.2.1 Οι εταίροι μιας Κοιν.Σ.Επ	28
3.3 Η ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	29
3.3.1 Η Γενική Συνέλευση	30
3.3.2 Η Διοικούσα Επιτροπή	31
3.3.3 Το κεφάλαιο της Κοιν.Σ.Επ.....	32

3.3.4	Τα έσοδα της Κοιν.Σ.Επ.....	33
3.3.5	Η διανομή των κερδών στο πλαίσιο της Κοιν.Σ.Επ.....	34
3.3.6	Η φορολόγηση των Κοιν.Σ.Επ.....	35
3.4	Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΙΔΡΥΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	37
3.5	ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ ΤΩΝ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ.....	38
4	ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΙ ΘΕΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	40
4.1	ΘΕΣΜΟΙ.....	42
4.1.1	Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.....	42
4.2	ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ.....	47
4.2.1	ESF - European Social Fund	47
4.2.2	EaSI Program for Employment and Social Innovation.....	48
4.2.3	The European Globalization Adjustment Fund.....	49
4.2.4	Europe's program for small and medium-sized enterprises COSME.....	50
5	ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ INTERNECO SOCIAL INVESTORS CENTER	51
5.1	ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΗ.....	53
5.1.1	Επιλογή έδρας και ανταγωνισμός.....	53
5.1.2	Έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας σε θέματα Κοινωνικής Οικονομίας.....	55
5.1.3	Έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας Δημοσίων και Ιδιωτικών φορέων	56
5.2	ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑΣ.....	58
5.3	ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ, 'ΚΕΝΟΤΟΜΙΑ' ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	59
6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	62
7	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	64
	ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	66

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΙΤΗΣΗΣ ΜΕΤΑΠΤΩΣΗΣ	15
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΙΔΡΥΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1/1/2017 – 30/11/2017 - ΓΕΜΗ	22
ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΛΥΣΕΙΣ, ΔΙΑΓΡΑΦΕΣ, ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ 1/1/2017 – 30/11/2017 – ΓΕΜΗ	23
ΠΙΝΑΚΑΣ 4: ΕΓΓΡΑΦΕΣ ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΣΤΟ ΜΗΤΡΩΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΕΩΣ 30/1/2017	25
ΠΙΝΑΚΑΣ 5 ΕΤΑΙΡΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ INTERNECO	51

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΕΙ	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Κοιν.Σ.Επ:	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
ΣΔΟΕ	Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Μ.Κ.Ο	Μη Κερδοσκοπικός Οργανισμός
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
Ε.Ε.	Εταιρόρρυθμη Εταιρεία
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
Ε.Π.Ε.	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
ΟΑΕΕ	Οργανισμός Ασφάλισης Ελεύθερων Επαγγελματιών
ΟΤΑ	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΔΕΚΟ	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
Γ.Μ.Κ.Ο	Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας
ΥΠΕΚΑΑ	Υπουργείο Εργασίας Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Α.Γ.ε.Μ.Κ.Ο	Αριθμός Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας
ΓΕΜΗ	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
Α.με.α	Άτομα με ειδικές ανάγκες
Κοι.Σ.Π.Ε.	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
ΟΑΕΔ	Οργανισμός Απασχολήσεως Εργατικού Δυναμικού
Κ.Ε.ΔΕ	Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας

Εν.Π.Ε.	Ένωση Περιφερειών Ελλάδας
Γ.Σ.Ε.Ε	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδος
Ε.Σ.Α.με.Α.	Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία
Π.Ο.ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.	Πανελλήνια Ομοσπονδία Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Κ.Ε.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών
Υ.Α	Υπουργική Απόφαση
ΑΦΚΟ	Άλλοι Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας
Α.Μ.Κ.Ε	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρακολουθούμε την Ελληνική κοινωνία να πασχίζει να συνέλθει, ενώ οι συνέπειες της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης είναι αισθητές στην καθημερινή ζωή και δραστηριότητα των ανθρώπων. Από την παγκόσμια οικονομική καταστροφή δεν θα μπορούσε να βγει αλώβητος ούτε Δημόσιος, αλλά ούτε και ο Ιδιωτικός Τομέας.

Εκ' των υστέρων και εκ' του αποτελέσματος, συνειδητοποιούμε αυτό που όλοι αντιλαμβανόμαστε, αλλά κανείς μας δεν ήθελε να αποδεχτεί, ότι η Ελληνική κοινωνία και οικονομία στηριζόταν σε πλασματικά αναπτυξιακά μοντέλα και μια αίσθηση καθησυχασμού ότι η εποχή της ευμάρειας θα κρατήσει επ' αόριστον.

Ο Nickolas Taleb, στο βιβλίο του Ο 'Μαύρος Κύκνος', περιγράφει την εκτεταμένη αντίληψη των κυβερνήσεων και των Αγορών πως ένα οικονομικό φαινόμενο σαν αυτό της μεγάλης Κρίσης του 1932 και του 2008 δεν επρόκειτο να επαναληφθεί και ότι η παγκόσμια οικονομία θα συνεχίζει την σταθερή αναπτυξιακή της πορεία επ' αόριστο (Taleb 2007). Έτσι, μέχρι την στιγμή της κατάρρευσης, οι μακροοικονομικές καμπύλες άκμαζαν παρουσιάζοντας μια οικονομική μεγέθυνση άνευ προηγουμένου.

Όπως επισήμανε ορθά ο George Soros, «Προεξέχον χαρακτηριστικό της παρούσας οικονομικής κρίσης είναι ότι δεν προήλθε από κάποια αιφνίδια εξωτερική αλλαγή, όπως κατά την πετρελαϊκή κρίση, αλλά από το ίδιο το σύστημα». Ακριβώς για αυτό το λόγο πρόκειται για μια παγκόσμια κρίση, ειδικότερα για μια κρίση της παγκοσμιοποίησης. (Skidelsky 2009-2010)

Το γεγονός ότι ο Δημόσιος Τομέας στην χώρα μας βρίσκεται σε κατάσταση μετατραυματικού σοκ, οφείλεται στην επί δεκαετίες παρακμή του, στην εκτεταμένη διαφθορά, και την αποδιοργάνωση των δομών του, που είχε ως αποτέλεσμα την ανικανότητα του κράτους πρόνοιας, να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις απαιτήσεις του σύγχρονου πολίτη.

Φυσικά, ο Ιδιωτικός Τομέας φέρει ανάλογες ευθύνες για την σημερινή του κατάσταση. Παρατηρούμε την ανεργία να αυξάνεται με γεωμετρικούς ρυθμούς. Την στιγμή κατά την οποία γράφεται τον παρόν εισαγωγικό κείμενο ο δείκτης της ΕΛΣΤΑΤ για την ανεργία στην

Ελλάδα αγγίζει το 21%¹ με βασικούς πρωταγωνιστές τους νέους. Οι τράπεζες έχοντας στην κατοχή τους μεγάλο όγκο μη εξυπηρετούμενων δανείων και μια περιουσία η οποία αποτελείται από επισφαλή χρεόγραφα, αδυνατούν να επιτελέσουν το ρόλο τους, δηλαδή να χρηματοδοτούν την Αγορά με σκοπό την διενέργεια επενδύσεων, με αναπτυξιακό χαρακτήρα. Προκειμένου δε να μην λάβει ανεξέλεγκτες διαστάσεις το τραπεζικό πρόβλημα, οι φορολογούμενοι έχουν αναλάβει να πληρώσουν τα σπασμένα των παράτολμων τραπεζιτών και των άστοχων επενδύσεων τους, καθώς το ‘κακό’ κομμάτι της περιουσίας τους περνά στην κατοχή του Δημοσίου για την διάσωση τους.

Επιπλέον, επιχειρηματικοί όμιλοι παγκόσμιου βεληνεκού συγχωνεύονται και εξαγοράζονται προκειμένου να διατηρήσουν την βιωσιμότητα τους, ενώ οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις βρίσκονται αποκλεισμένες από την τραπεζική δανειοδότηση και εκτεθειμένες στις αντίξοες οικονομικές συνθήκες του περιβάλλοντος της Αγοράς, με αποτέλεσμα να κλείνουν αφού πρώτα δημιουργήσουν μεγάλα χρέη και οφειλές στο Δημόσιο και σε ιδιώτες.

Καταγράφοντας τα παραπάνω δεδομένα προκύπτουν εύλογα ερωτήματα όπως, γιατί η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση μπορεί να ανταπεξέλθει εκεί όπου άλλες επιχειρήσεις απέτυχαν; Μια γενική απάντηση που θα μπορούσε να δοθεί, είναι η κοινή διαπίστωση όλων μας ότι τόσο η κοινωνική όσο και η οικονομική οργάνωση χρειάζονται ριζικές αλλαγές. Μια πιο στοχευμένη απάντηση είναι, ότι είναι αυτή τη στιγμή οι συνθήκες απαιτούν περισσότερο από ποτέ την δημιουργία επιχειρήσεων με ισχυρό κοινωνικό συντελεστή. Μια νέα γενιά επιχειρηματικότητας η οποία στηρίζεται στις αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας.

Πράγματι, είναι καταφανής η ανάγκη να εφαρμόσει η κοινωνία τα διδάγματα της οικονομικής κρίσης και να ανασυγκροτηθεί σε νέα σταθερή βάση. Όλοι εμείς πρέπει να αναθεωρήσουμε την πεποίθησή μας ως πολίτες, ότι όλα τα προβλήματα που μας αφορούν θα επιλυθούν από τον κρατικό μηχανισμό, απαλλάσσοντας μας από την ατομική και συλλογική ευθύνη και να αμφισβητήσουμε την ισχύουσα αντίληψη, ότι το ιδιωτικό κέρδος αποτελεί την μοναδική διέξοδο προς την προσωπική επιτυχία. Να γίνουμε εν τέλει ενεργοί πολίτες και να επιχειρήσουμε επιδιώκοντας όχι το στενόμυαλο ιδιωτικό, αλλά το συλλογικό συμφέρον.

---

¹ Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία Δελτίο Τύπου, 5 Οκτωβρίου 2017 ΕΡΕΤΝΑ ΕΡΓΑΣΙΚΟΤ ΔΤΝΑΜΙΚΟΤ: Ιούλιος 2017

1 Η χαρτογράφηση της Δημόσιας Οικονομικής σφαίρας

Οι φιλοσοφικές αφετηρίες της κλασικής πολιτικής οικονομίας αναγνωρίζουν την ύπαρξη δύο θεμελιωδών Τομέων, οι οποίοι συνθέτουν τη Δημόσια Οικονομική σφαίρα. Τον Δημόσιο που ασκείται από την κρατική εξουσία και προσφέρει δημόσια αγαθά και τον Ιδιωτικό που εμπεδώνεται από την ελεύθερη οικονομική οργάνωση των ατόμων και παράγει καταναλωτικά αγαθά.

Παρόλα αυτά, στην κλασική πολιτική οικονομία δεν υπάρχει ο όρος «Κοινωνική και Αλληλέγγυα, Συνεργατική Οικονομία», ο οποίος αναφέρεται 'στο σύνολο των υπερατομικών και υπέρ-οικογενειακών οργανώσεων οι οποίες δεν εμφορούνται κατ' αρχήν από την επιδίωξη ατομικού ή ιδιωτικού χρηματοοικονομικού συμφέροντος και δραστηριοποιούνται προς το «κοινό καλό»' (Τ. Νικολόπουλος – Δ. Καπογιάννης 2012). Έτσι αναγνωρίζουμε την ύπαρξη ενός χάσματος ανάμεσα στην κερδοσκοπία και την φιλανθρωπία, όπου θα μπορούσαμε να επενδύσουμε και να δημιουργήσουμε προστιθέμενη αξία για τις τοπικές κοινωνίες και τις κοινωνικές ομάδες.

Διαχρονικά, πολλές θεωρίες έχουν υποστηρίξει την επιβολή των συμφερόντων του ενός Τομέα επί του άλλου, είτε προσπαθούν να περιχαρακώσουν την σφαίρα επιρροής τους, τεκμηριώνουν την λογική τους, ερμηνεύουν τις σχέσεις μεταξύ τους και φυσικά δικαιολογούν ή κατακρίνουν τα μέσα με τα οποία επιδιώκουν τα αντικρουόμενα συμφέροντα τους. Υπογραμμίζεται, όμως, πως 'τα σύνορα στις παραπάνω τρις οικονομίες, που στην παρούσα εργασία θα εξετάσουμε, δεν είναι στεγανά καθώς η μια βρίσκεται σε ώσμωση με την άλλη. Το γεγονός αυτό δημιουργεί προβλήματα, εκτός των άλλων, και στην επιστημολογική συγκρότηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας η οποία παρόλα αυτά, σε πολιτικό επίπεδο διεκδικεί την αυτονομία της' (Τ. Νικολόπουλος – Δ. Καπογιάννης 2012).

1.1 Ο Δημόσιος – Κυβερνητικός – Κρατικός Τομέας

Στην Ελλάδα αναγνωρίζεται η καπιταλιστική οικονομία της ελεύθερης αγοράς όπου όμως, το κράτος αναλαμβάνει το καθήκον του νομοθέτη και τον ρόλο του ρυθμιστή. Αφενός το κράτος θέτει τους κανόνες οι οποίοι, διέπουν την οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα και αφετέρου, επιφορτίζεται με την αποστολή να προστατεύει και να προάγει το δημόσιο συμφέρον.

Η προστασία του δημοσίου συμφέροντος εμπεδώνεται από τον νόμο, ο οποίος ασκείται από τον κρατικό μηχανισμό και τους αρμόδιους εξουσιοδοτημένους φορείς. Αφενός το Κράτος νομοθετεί, παραδείγματος χάριν, για την προστασία του καταναλωτή και του εργαζόμενου και αφετέρου διώκει τις παρεκβατικές συμπεριφορές όπως, η φοροδιαφυγή, η απάτη, η παραπλάνηση, η καταπάτηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και η κλοπή πνευματικών δικαιωμάτων, με σκοπό να θέτει όρια στον τρόπο με τον οποίο η Αγορά και η ιδιωτική οικονομική και επιχειρηματική δραστηριότητα διαχειρίζεται την ελευθερία της.

Ο Δημόσιος Κρατικός Τομέας, στην Ελλάδα, παρουσιάζει και επιχειρηματική δραστηριότητα στην οικονομική του οργάνωση. Έτσι η Ελληνική είναι μια μικτή οικονομία της ελεύθερης αγοράς, η επιχειρηματική δραστηριότητα στο πλαίσιο του Κρατικού Τομέα δεν χαρακτηρίζεται με καθαρά κερδοσκοπικούς όρους, όπως αντίστοιχα στον Ιδιωτικό. Θεμελιώδη και καταστατικά κίνητρα των δημοσίων επιχειρήσεων δεν αποτελούν η μεγιστοποίηση του κέρδους και η κεφαλαιακή συγκέντρωση. Αποτελούν τα μέσα για την παροχή κοινωνικών και συλλογικών, κοινών αγαθών που εξασφαλίζουν το βιοτικό επίπεδο των πολιτών.

Ένας επιπρόσθετος λόγος για την σύσταση των εν λόγω επιχειρήσεων αποτελεί εν μέρει και η έλλειψη ενδιαφέροντος από τον Ιδιωτικό Τομέα και τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις να ασκήσουν εμπορική δραστηριότητα σε ορισμένους τομείς, αλλά και η δημιουργία μιας δικλίδας ασφαλείας, ώστε να μην στερηθούν οι πολίτες βασικά για την διαβίωση τους αγαθά, ιδίως σε απομακρυσμένες περιοχές όπου το ενδιαφέρον για διενέργεια επενδύσεων είναι χαμηλό.

Εν γένει οι επιχειρηματικοί οργανισμοί υπό Κρατική ιδιοκτησία (ΔΕΚΟ) είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) των οποίων η επιχειρησιακή διάρθρωση και διοικητική λειτουργία δεν διαφέρει από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης, ιδρύονται με πρωτοβουλία των Δήμων επιχειρηματικοί οργανισμοί (ΟΤΑ) που σκοπό έχουν την εξυπηρέτηση συλλογικών αναγκών τοπικού όμως χαρακτήρα, όπως η υδροδότηση και αποχέτευση, η αποκομιδή των απορριμμάτων η καθαριότητα κλπ.

Προκειμένου να εκπληρώσει τον απώτερο σκοπό του το Κράτος, δηλαδή την προστασία του δημοσίου συμφέροντος, εκχωρεί εξουσία στους θεσμούς και στις αρχές οι οποίες υπάγονται σε αυτούς. Ως νομοθέτης δημιουργεί το καταστατικό περιβάλλον εντός του οποίου ασκείται η κερδοσκοπική δραστηριότητα, εποπτεύοντας παράλληλα και καταδικάζοντας τυχόν παράνομες και αποκλίνουσες συμπεριφορές.

Οι σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στο Κράτος και τους ιδιώτες είναι σχέσεις εξουσίας. Για παράδειγμα, το Υπουργείο Οικονομικών, με αρμόδια αρχή την εφορία προβαίνει σε είσπραξη φορολογίας από την περιουσία και τα έσοδα των φυσικών και νομικών προσώπων (άτομα και επιχειρήσεις) προκειμένου να ασκεί την προκαθορισμένη κοινωνική πολιτική (αναδιανεμητική λειτουργία). Επιπλέον, το Σώμα Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος (ΣΔΟΕ) αποτελεί εξουσιοδοτημένη αρχή η οποία καταπολεμά οικονομικές παραβάσεις.

Έτσι διαφαίνεται μια πρόσμιξη χαρακτηριστικών Κρατικής και Ιδιωτικής οικονομικής διάρθρωσης η οποία όμως περιπλέκεται ακόμα περισσότερο όταν αγγίζει και την σφαίρα της Κοινωνικής Οικονομίας, προσλαμβάνοντας τα κίνητρα και τις θεμελιώδεις αρχές της. Η κοινωνική μέριμνα ασκείται από τον Κρατικό Τομέα, μέσω υπηρεσιών, δομών και οργανισμών που έχουν σκοπό την μέριμνα και δραστηριοποιούνται σε τομείς όπως, η σίτιση και η στέγαση, η υποστήριξη εξαρτημένων ατόμων και ατόμων με σπάνιες ή χρόνιες παθήσεις, των θυμάτων βίας κλπ.

Οι δομές του Κρατικού Κυβερνητικού και γενικότερα Δημοσίου Τομέα είναι δαιδαλώδεις. Η δημόσια διοίκηση αντιμετωπίζει οργανωτικά, λειτουργικά, οικονομικά και γραφειοκρατικά προβλήματα με αποτέλεσμα να γίνεται λόγος για ανάγκη απλοποίησης και εξ ορθολογισμού του κρατικού μηχανισμού. Παράλληλα η ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων εγείρει πολλές αντιδράσεις και προβληματισμούς, έτσι το συμπέρασμα της παρούσας ενότητας, είναι ότι δημιουργείται ένα χάσμα στο δημόσιο χώρο, στα συγκεχυμένα σύνορα, ανάμεσα στους δύο Τομείς της κλασικής πολιτικής οικονομίας.

1.2 Ο Ιδιωτικός – Κερδοσκοπικός Τομέας της Αγοράς

Ο Ιδιωτικός Τομέας αποτελεί περιβάλλον της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς και ζωτικός χώρος της ιδιωτικής οικονομικής οργάνωσης και κερδοσκοπικής επιχειρηματικότητας. Η ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία είναι η ελεύθερη βούληση των ατόμων να δραστηριοποιούνται ατομικά και από κοινού με σκοπό την οικονομική απολαβή. Έτσι παράγονται καταναλωτικά αγαθά και υπηρεσίες, που ικανοποιούν τις ανάγκες αλλά και βελτιώνουν το βιοτικό επίπεδο του σύγχρονου ανθρώπου.

Διαχρονικά η ανάγκη για καταναλωτικά αγαθά εντείνεται, αλλά και διευρύνεται καθώς δημιουργούνται καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες, ενώ πολλαπλασιάζεται όσο το εισόδημα αυξάνεται και τα καταναλωτικά πρότυπα διεθνοποιούνται. Από την αρχαιότητα έως σήμερα η τάση των ανθρώπων να εμπορεύονται, έδωσε στην οικονομική δραστηριότητα παγκόσμια μορφή. Έτσι οι επιχειρήσεις μπορούν ελεύθερα να επεκτείνονται σε χώρες πέραν της έδρας τους.

Πλέον ο Ιδιωτικός Τομέας αποτελεί πηγή πλούτου και εργασίας, ενώ η ύπαρξη επιχειρήσεων είναι συνυφασμένη με την ανάπτυξη και την ευημερία των ανεπτυγμένων Κρατών. Φορείς ιδιωτικής πρωτοβουλίας είναι οι επιχειρηματικοί οργανισμοί. Οι οργανισμοί αυτοί έχουν κατά βάση θεμελιώδη καταστατικό σκοπό την δημιουργία οικονομικού κέρδους για την εκπλήρωση των επιχειρησιακών τους σκοπών καθώς και των ευρύτερων και ειδικών αναγκών τους. Οι επιχειρήσεις – Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) περιβάλλονται διαφόρων νομικών μορφών.

Ανάλογα με το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς, διακρίνονται σε προσωπικές (ΟΕ,ΕΕ) και κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις (ΕΠΕ,ΑΕ). Οι εταιρικές επιχειρήσεις δημιουργούνται από την αμοιβαία σύμβαση δύο ή περισσότερων φυσικών ή/και νομικών προσώπων και έχουν δική τους περιουσία, επωνυμία, δικαιοπρακτική βούληση και ικανότητα, είναι δηλαδή πρόσωπα ανεξάρτητα από τους ιδρυτές τους.

Βασικό κίνητρο για την σύσταση επιχειρήσεων αποτελεί το οικονομικό κέρδος που προκύπτει από την πώληση προϊόντων και την προσφορά υπηρεσιών, που ικανοποιούν τις ανάγκες κάποιου κοινού ατόμων ή/και άλλων επιχειρήσεων. Η έννοια του κέρδους λοιπόν στον επιχειρηματικό κλάδο είναι καταλυτική και αναπόσπαστη καθώς, με αυτόν τον τρόπο εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα και η ανάπτυξη των οικονομικών μονάδων αλλά και βελτιώνεται η οικονομική ισχύς των ατόμων που τις δημιουργούν και εργάζονται σε αυτές.

Υπό φυσιολογικές συνθήκες, η υγιής νοοτροπία του επιχειρηματία αντιλαμβάνεται το κέρδος ως το θεμιτό αντίτιμο για τα αγαθά και τις υπηρεσίες που προσφέρει, αλλά και για την προστιθέμενη αξία που αυτά λαμβάνουν. Η κερδοφορία είναι ανάλογη της ικανοποίησης που αντιλαμβάνονται οι πελάτες από την επαφή τους με τα προϊόντα, το επίπεδο των υπηρεσιών και εν γένει το απότοκο της συνολικής εμπειρίας του πελάτη με μια επιχείρηση. Το κυνήγι του χρήματος, όπως ο Κένυς το ονόμαζε, είναι δικαιολογημένο μόνο μέχρι το σημείο που εξασφαλίζει το 'ευ ζην' και αυτό δεν είναι ότι κάνει τους ανθρώπους πλούσιους, αλλά ότι κάνει τους ανθρώπους ευτυχισμένους (R. Skidelsky 2009-2010).

Οι εργαζόμενοι πρέπει να ικανοποιούνται ως άνθρωποι και ως επαγγελματίες, να αισθάνονται ασφαλείς στο εργασιακό περιβάλλον, να αμείβονται για την εργασία τους και να επιβραβεύονται με διάφορους τρόπους για την αφοσίωση και την προσφορά τους, στο πλαίσιο της αντίληψης, πως όταν η επιχείρηση κερδίζει όλοι κερδίζουν.

Παρόλα αυτά, σε μια ελεύθερη οικονομία, όπως και στη χώρα μας, οι επιχειρήσεις δεν δρουν ανεξέλεγκτα και η οικονομική δραστηριότητα υπόκειται σε κανόνες. Οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να αυξήσουν ανεξέλεγκτα τις τιμές των προϊόντων και των υπηρεσιών τους, λόγω του ανταγωνισμού, αλλά και της νομοτέλειας ζήτησης και προσφοράς που εξισορροπεί τις εξωτερικότητες της αγοράς και φυσικά της νομοθεσίας, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα εκμετάλλευσης, αισχροκέρδειας και αθέμιτου ανταγωνισμού.

Και ο Ιδιωτικός Τομέας, όμως, κατέχει εποπτικό ρόλο έναντι του Κυβερνητικού. Σε μια ελεύθερη κοινωνική και οικονομική οργάνωση ο Ιδιωτικός Τομέας αποτελεί εγγυητής της ελεύθερης βούλησης και δραστηριότητας. Στην ανάλυση του σύγχρονου καπιταλιστικού μοντέλου της ελεύθερης οικονομίας της αγοράς, ο νομπελίστας οικονομολόγος Milton Friedman αναφέρει, πως βασιζόμενοι πρωτίστως στην οικειοθελή εργασία και την ιδιωτική επιχειρηματικότητα, τόσο στις οικονομικές, όσο και στις άλλες δραστηριότητες, μπορούμε να πούμε ότι ο Ιδιωτικός Τομέας θα ελέγχει τις εξουσίες του Κυβερνητικού και θα λειτουργεί ως ασφαλιστική δικλίδα προστασίας του ελεύθερου λόγου (M. Friedman 1962-1987-2002).

Στον Ιδιωτικό Τομέα όμως υπάγονται και οργανώσεις οι οποίες δεν επιδιώκουν κέρδη. Οι Μη κερδοσκοπικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) συστήνονται με ιδιωτική πρωτοβουλία φυσικών και νομικών προσώπων και ενώ δεν διαφέρουν λειτουργικά και διοικητικά από τις υπόλοιπους οργανισμούς, επιδιώκουν την επίτευξη φιλανθρωπικών, θρησκευτικών, επιστημονικών, εκπαιδευτικών, και άλλων σκοπών.

Τέλος, όλο και περισσότερες κερδοσκοπικές επιχειρήσεις γίνονται κοινωνικά υπεύθυνες. Αυτό σημαίνει ουσιαστικά, ότι πέραν του κέρδους και της αύξησης του κεφαλαίου, οι οργανισμοί θέτουν παράλληλους κοινωνικούς στόχους και υλοποιούν στρατηγικές που αποσκοπούν στην ανάπτυξη της κοινότητας, τη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, την φιλανθρωπία και την στήριξη ατόμων από ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες, με την διενέργεια επενδύσεων (ανέγερση σχολικών και αθλητικών εγκαταστάσεων, εξοπλισμό και ανακίνηση νοσοκομειακών μονάδων κλπ.) αλλά και μέσω παροχής οικονομικής και υλικής βοήθειας, πάντα με δική τους πρωτοβουλία, χωρίς την παρέμβαση της πολιτείας.

Κίνητρο για την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς εκ μέρους των κερδοσκοπικών επιχειρήσεων, αποτελεί εν μέρει η οικοδόμηση της δημόσιας εικόνας τους και η διαχείριση των δημοσίων σχέσεων τους, αλλά και η διαπίστωση ότι, οι ιδιωτικές επιχειρήσεις πρέπει να συμμετέχουν ενεργά στην βελτίωση του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκουν, προσεγγίζοντας, με αυτό τον τρόπο, ορισμένα σημεία της ιδέας της Κοινωνικής επιχειρηματικότητας.

1.3 Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Ο Τρίτος Τομέας της δημόσιας οικονομικής σφαίρας είναι ο Τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας, ο οποίος ολοκληρώνει το κενό στο δημόσιο χώρο, ανάμεσα στην Ιδιωτική και Δημόσια οικονομική οργάνωση. Χαρακτηριστικό της Κοινωνικής Οικονομίας, ως μορφή οικονομικής οργάνωσης είναι ότι συνδυάζει τα καλύτερα και υγιή στοιχεία των δύο προαναφερθέντων Τομέων της κλασικής πολιτικής οικονομίας, δημιουργώντας ένα ολοκληρωμένο, βιώσιμο και προοδευτικό μοντέλο επιχειρηματικότητας.

Η Κοινωνική Οικονομία παρόλο που έχει βασικό σημείο αναφοράς την κοινωνική ωφέλεια την οποία, σε πολλές περιπτώσεις, επιτυγχάνει μέσω αναδιανεμητικής δραστηριότητας και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών κοινωνικού και συλλογικού συμφέροντος, με απόλυτη προτεραιότητα στα άτομα που έχουν μεγαλύτερη ανάγκη, σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί κομμάτι της κρατικής λειτουργίας, ούτε και περιβάλλον στενόμυαλης κερδοσκοπικής νοοτροπίας. Η λογική της Κοινωνικής Οικονομίας είναι η υπεροχή του ευρύτερου συλλογικού, έναντι του στενού ιδιωτικού συμφέροντος και η συλλογικότητα στην οικονομία.

Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος, λογίζονται κατά τον Νόμο 4430/2016, οι υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους και παρέχουν κοινωνική προστασία, χωρίς ωστόσο να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του Κράτους στην άσκηση κοινωνικής

πολιτικής. Ως ‘κοινωνική ωφέλεια’ ορίζεται η εξυπηρέτηση αναγκών τοπικού ή ευρύτερου χαρακτήρα με την αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας, μέσα από δραστηριότητες βιώσιμης ανάπτυξης ή παροχής κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος ή κοινωνικής ένταξης². Ενώ, η συλλογική ωφέλεια αποτελεί η από κοινού εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών του φορέα, μέσα από την από την διαμόρφωση ισότιμων σχέσεων παραγωγής, τη δημιουργία σταθερής και αξιοπρεπούς εργασίας, τη συμφιλίωση προσωπικής, οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής³.

Ο Τρίτος Τομέας, είναι ο χώρος που περιλαμβάνει οικονομικές και επιχειρηματικές πρακτικές που υλοποιούνται μέσω συγκεκριμένων, νομικά κατοχυρωμένων φορέων. Βασικό απότοκο της Κοινωνικής Οικονομίας είναι λοιπόν οι κοινωνικές επιχειρήσεις. Το 2016 ο νέος νόμος Ν.4430/2016 δημιούργησε το καταστατικό περιβάλλον για την σύσταση και λειτουργία των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, αποτελώντας σημείο αναφοράς της παρούσας εργασίας, αλλά και κάθε προσπάθειας κατανόησης των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Πρόκειται λοιπόν για ενώσεις προσώπων (**όχι κεφαλαίων**) που οι ανάγκες τους δεν ικανοποιούνται, ή ικανοποιούνται μερικώς ή πλημμελώς στη βάση τριών (τυπικά) τουλάχιστον βασικών αξιών: **εκούσια/ελεύθερη συμμετοχή/δέσμευση, ισότητα-ισοτιμία των μελών-εταίρων-συνεταίρων** και κατά συνέπεια **άμεση δημοκρατική διακυβέρνηση** και τέλος **αλληλεγγύη** (Τ. Νικολόπουλος – Δ. Καπογιάννης 2012).

Στο περιβάλλον αυτό δημιουργούνται ελεύθερα κοινωνικές επιχειρήσεις και αναπτύσσονται, ισορροπώντας ανάμεσα στην συλλογική και κοινωνική ωφέλεια και την επιχειρηματική δράση. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής Οικονομίας είναι λοιπόν, η παραγωγή νέων θεσμικών μορφών και νομικών μορφών επιχειρήσεων, τις οποίες μάλιστα, το Κράτος αργεί να αναγνωρίσει. Είναι ένας εξαιρετικά δυναμικός χώρος, εντός του οποίου συμβαίνουν αλληπάλληλες αλλαγές και εξελίξεις, καθώς όλη η δραστηριότητα αποτελεί προϊόν **κοινωνικής καινοτομίας**, η οποία πηγάζει απευθείας από τις ανάγκες των ενεργών πολιτών και είναι η ικανότητα της ίδιας της κοινωνίας να βρίσκει, από μόνη της, λύσεις στα προβλήματα της, χωρίς να περιμένει την κρατική μέριμνα, αλλά και να προασπίζει τα συμφέροντα της απέναντι στη παντοκρατορία του Κερδοσκοπικού Τομέα.

---

² Ν.4430/2016 Αρ.2 Παρ.3

³ Ν.4430/2016 Αρ.2 Παρ.2

Ο Brooks διαπιστώνει πέντε βασικές θεωρίες κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Κάθε μια εξ' αυτών, αναπτύσσεται γύρω από μια κεντρική έννοια και αν τις μελετήσουμε διαδοχικά θα καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως αλληλοσυμπληρώνονται. Οι θεωρίες αυτές είναι οι ακόλουθες:

1. **Περιβάλλον.** Η επιχειρηματικότητα είναι μια λανθάνουσα κατάσταση στον πληθυσμό, η οποία υποκινείται όταν το περιβάλλον την βοηθάει να αναπτυχθεί. Αυτό το περιβάλλον μπορεί να υπάρχει μέσα σε μια επιχείρηση, στο κοινωνικό περίγυρο ενός ατόμου ή ακόμα και στις δημόσιες πολιτικές και την πολιτική.
2. **Πόροι.** Η θεωρία αυτή εστιάζει στη διαθεσιμότητα των πόρων για νέα εγχειρήματα. Η διαθεσιμότητα του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου, των ανθρώπινων πόρων και του ανθρώπινου κεφαλαίου αποτελούν το κλειδί για να κατανοήσουμε γιατί οι επιχειρηματίες αποφασίζουν να εκμεταλλευτούν μια ευκαιρία.
3. **Διάταξη.** Στη θεωρία αυτή υποστηρίζεται ότι η επιχειρηματικότητα εκδηλώνεται όταν τα άτομα εκτοπίζονται από τις συνήθειες επιχειρηματικές ασχολίες τους εξαιτίας πολιτικών, πολιτισμικών ή οικονομικών παραγόντων.
4. **Προσωπικά χαρακτηριστικά.** Η επιχειρηματικότητα εκδηλώνεται επειδή τα άτομα που διαθέτουν ένα σύνολο χαρακτηριστικών είναι σε θέση να υλοποιήσουν τις κλίσεις τους.
5. **Προετοιμασία.** Η επιχειρηματικότητα μπορεί να διδαχτεί και ως εκ τούτου εξαρτάται από παράγοντες όπως η εκπαίδευση και η εργασιακή εμπειρία.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα του 21ου αιώνα, αποτελεί για πολλούς σχολιαστές, δημιουργική έκφραση του πάθους των πολιτών για 'κοινωνική αποστολή και προσφορά', μέσω της ανάληψης πρωτοβουλιών επιχειρηματικών εγχειρημάτων που αποσκοπούν στην καινοτομία και διαθέτουν υψηλό επίπεδο αποφασιστικότητας, που συχνά παρομοιάζεται μόνον με εκείνο των πρωτοπόρων επιχειρηματιών υψηλής τεχνολογίας της Silicon Valley (Ι. Χασσιδ – Ε. Φαφαλιού 2010). Κοινωνική επιχειρηματικότητα εκφράζεται, μέσα από την σύσταση και δράση Σωματείων, Ιδρυμάτων, Συνεταιρισμών, Μη Κερδοσκοπικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), Κοινών Ταμείων και Κοινωνικών Επιχειρήσεων που ξεκινούν την δραστηριότητα τους με κοινό καταστατικό σκοπό την κοινωνική ολοκλήρωση και ευημερία, έναντι της ωφέλειας ενός ή μιας μικρής ομάδας ατόμων εις βάρος του περιβάλλοντος, εις

βάρος του παραγωγού ή του εργαζόμενου, αποδίδοντας κατ' αυτό τον τρόπο προστιθέμενη αξία στην εργασία, την συνεργασία και το δίκαιο εμπόριο.

Πρακτικά, η κοινωνική επιχειρηματικότητα δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα ιδιωτικό εγχείρημα που, συνήθως μέσω καινοτόμων πρωτοβουλιών, ασχολείται με άμεσα κοινωνικά προβλήματα και, κατά κανόνα, λειτουργεί μαζί με τις δυνάμεις της Αγοράς. Οι κοινωνικοί επιχειρηματίες συνδυάζουν τις καινοτομίες, την επιχειρηματικότητα και τον κοινωνικό σκοπό ενώ, παράλληλα, επιδιώκουν να είναι οικονομικά βιώσιμοι μέσω της δημιουργίας κέρδους από τις εμπορικές τους συναλλαγές. Ταυτόχρονα, εστιάζουν ολοένα και πιο έντονα στα σήματα της Αγοράς, χωρίς όμως να παρεκκλίνουν από την βασική τους αποστολή. Κύρια επιδίωξη τους είναι εξισορροπούν – κατά κάποιο τρόπο – τα σύγχρονα ηθικά ζητήματα με τα κίνητρα για κέρδος (Ι. Χασσίδ – Ε. Φαφαλιού 2010).

Η κοινωνική καινοτομία ηχεί εντυπωσιακή και μεγαλόσχημη, όμως σε αντίθεση με την χρήση του όρου σε διάφορες εκφάνσεις της κοινωνικής, οικονομικής και επιχειρηματικής πραγματικότητας, εν προκειμένω δεν αποτελεί έννοια κενή περιεχομένου η οποία χρησιμοποιείται για την πρόκληση εντυπώσεων. Ορίζεται με σαφήνεια από τις διατάξεις του Νόμου ως η παραγωγή προϊόντων και η παροχή υπηρεσιών, οι οποίες αποσκοπούν στην ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, τη συμφιλίωση παραγωγής και κατανάλωσης, την εναρμόνιση ζήτησης και προσφοράς και την διαμόρφωση νέου τύπου κοινωνικών σχέσεων βασισμένων στη συλλογικότητα και όχι στον ανταγωνισμό⁴.

Φυσικά, η επιδίωξη οικονομικού κέρδους δεν αποτελεί πηγή διαφθοράς και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται, στο πλαίσιο της Κοινωνικής Οικονομίας, ως αναγκαίο κακό πόσο μάλλον ως ειδεχθή συμπεριφορά η οποία αλλοιώνει τον κοινωνικό χαρακτήρα των φορέων και υποδαυλίζει τις ανώτερες καταστατικές αρχές και αξίες τους. Το κέρδος αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της επιχειρηματικής οργάνωσης και δραστηριότητας. Προκειμένου ένας οργανισμός να είναι βιώσιμος, να δημιουργεί θέσεις εργασίας και να παράγει αξία για την κοινωνία. Γενικά, οποιοσδήποτε οργανισμός, για να είναι ικανός να επιτύχει τον σκοπό, του πρέπει να αποκομίσει έσοδα, και να διαχειρίζεται κεφάλαια.

---

⁴ Ν.4430/2016 Αρ.2 Παρ.4

Στο κενό ανάμεσα στην κερδοσκοπία και την φιλανθρωπία, η κοινωνική επιχειρηματικότητα προσφέρει ένα ευρύ φάσμα επιλογών και ένα ανοικτό πεδίο δράσης, όπου άτομα με κοινωνική ευαισθησία και συλλογική συνείδηση μπορούν να βρουν τον κατάλληλο ζωτικό χώρο για να συνδυάσουν την προσωπική τους εργασία, τις γνώσεις την εμπειρία, τις καινοτόμες ιδέες και φυσικά τους απαραίτητους συντελεστές παραγωγής, με σκοπό να από κοινού να δημιουργήσουν φορείς υγιούς και ανθρωποκεντρικής επιχειρηματικότητας και επενδύσεις με κοινωνικό συντελεστή.

Εν τέλει, δεν είναι μόνο ο κοινωνικός και ο καθολικός αναπτυξιακός χαρακτήρας των κοινωνικών επιχειρήσεων που τις ξεχωρίζει από τις κλασικές μορφές οικονομικής και επιχειρηματικής οργάνωσης. Ειδοποιός διαφορά των φορέων Κοινωνικής οικονομίας, αποτελεί το γεγονός ότι ο άνθρωπος και η προσωπικότητα υπερισχύει και προέχει του κεφαλαίου, τόσο στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, όσο και την δημιουργία κοινωνικού και συλλογικού οφέλους. Η πορεία ενός φορέα χαράσσεται βάσει των πραγματικών και ουσιαστικών αναγκών των μελών του και αυτές των κοινωνικών ομάδων τις οποίες εξυπηρετεί. Η ουσία είναι η απτή και η κοινωνική ωφέλεια μετρήσιμη. Προκύπτει από την συμμετοχή πολλών διαφορετικών ατόμων και ενεργών πολιτών στην παραγωγική διαδικασία, την ισότητα στο δικαίωμα της απολαβής και την διαφάνεια στην οικονομική διαχείριση.

Πράγματι, με όσα έχουν ήδη αναφερθεί, έγινε φανερό ότι δεν εκλαμβάνουμε το επιστημονικό πεδίο της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας ως κάτι στατικό. Δεν θεωρούμε ότι οι όποιες αλλαγές μπορούν να έχουν οριστικό και μόνιμο χαρακτήρα. Η ρευστότητα επομένως που χαρακτηρίζει ένα πεδίο, το οποίο υπόκειται μάλιστα σε περιορισμούς άμεσα συναρτημένους με τους μεταβλητούς συσχετισμούς δύναμης στο κοινωνικό – ταξικό πεδίο, δεν μπορεί παρά να αποτυπώνεται και στις απόπειρες αποσαφήνισης της σχετικής ορολογίας (Τ. Νικολόπουλος Δ. Καπογιάννης 2012).

2 Νομοθετικοί, θεσμικοί και διοικητικοί παράγοντες σχετικά με την Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση στην Ελλάδα

Για την βαθύτερη και ουσιαστική κατανόηση των θεμάτων που αφορούν την Κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα, καθώς και των παραμέτρων που συντελούν στην σύσταση και λειτουργία των φορέων που υπάγονται στον κλάδο αυτό, απαραίτητη είναι η ανάλυση των νομικών, θεσμικών και διοικητικών παραγόντων σε εθνικό επίπεδο.

Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθεί το νομικό περιβάλλον και θα παρουσιαστούν οι θεσμικές αρχές από όπου πηγάζει η διοικητική και εποπτική εξουσία του Κρατικού Τομέα έναντι των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και των λοιπών φορέων. Πρόκειται για θεσμούς, οι οποίοι είναι καθ' ύλην αρμόδιοι για θέματα ίδρυσης, λύσης και λειτουργίας ενώ παράλληλα είναι επιφορτισμένοι με την εκτελεστική εξουσία, προκειμένου να τηρούνται οι διατάξεις του νόμου, αλλά και να διατηρείται η νομιμότητα και η διαφάνεια.

Κάθε ενδιαφερόμενος, που επιχειρεί ή πρόκειται να επιχειρήσει στον Τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας, πρέπει να γνωρίζει και να ενημερώνεται σχετικά με τις αλλαγές και τις εξελίξεις του νομικού καθεστώτος, αλλά και να έχει πλήρη εικόνα του συνόλου των θεσμικών αρχών, ώστε να ρυθμίζει έγκαιρα και οργανωμένα τα ζητήματα που αφορούν τον φορέα που διοικεί, να αναζητά και να αξιοποιεί ευκαιρίες που παρέχονται από την πολιτεία.

2.1 Ο Νόμος 4430/2016

Ο Νόμος 4430/2016 προσφέρει το καταστατικό περιβάλλον για την ανάπτυξη φορέων Κοινωνικής Οικονομίας. Το νέο θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. (Ν.4430/2016, ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016) και η εφαρμοστική Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ), ρυθμίζουν το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας και την παρέμβαση-εποπτεία του Κράτους σε αυτό.

Έτσι, ο Νόμος 4430/2016 αποτελεί το βασικό νομοθετικό εργαλείο αποκωδικοποίησης της διαδικασίας σύστασης λειτουργίας. Προσδιορίζει το εννοιολογικό περιεχόμενο του θεωρητικού και πρακτικού υπόβαθρου των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, αλλά και άλλων συναφών μορφών όπως, ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων και οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης.

Σκοπός του νέου θεσμικού πλαισίου είναι η ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, μέσω της δημιουργίας ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος, που θα διευκολύνει τη **συμμετοχή όλων των πολιτών σε όλες τις δυνατές παραγωγικές δραστηριότητες**, με τη **διάχυση πρακτικών δημοκρατίας, ισότητας, αλληλεγγύης, συνεργασίας**, καθώς και του **σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον**.

Κύριοι στόχοι του νέου θεσμικού πλαισίου αποτελούν:

A) Διάχυση του παραδείγματος της κοινωνικής οικονομίας σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας.

B) Δημιουργία ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα στηρίζει και θα ενισχύει τα παραγωγικά εγχειρήματα αυτοδιαχείρισης, ώστε μέσω της κάλυψης κοινωνικών αναγκών να μπορούν να συμβάλλουν στην κοινωνική πρόοδο και στη δίκαιη οικονομική ανάπτυξη.

Γ) Καθορισμός και ανάδειξη της συλλογικής και της κοινωνικής ωφέλειας ως συστατικά στοιχεία της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Δ) Ουσιαστική ανάπτυξη της διαβούλευσης, της συμμετοχής και της συναπόφασης με τους κοινωνικούς εταίρους και τους ίδιους του Φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, σχετικά με τα θέματα που ρυθμίζουν πολιτικά, νομικά, διοικητικά το πεδίο.

Ενώ βασικά χαρακτηριστικά του Ν.4430/2016 αποτελούν τα εξής:

- Διευρύνεται το πεδίο των Φορέων της Κοινωνικής Οικονομίας, με την δυνατότητα που παρέχεται σε φορείς εκτός των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων να ενταχθούν στις ρυθμίσεις του θεσμικού πλαισίου της Κοινωνικής Οικονομίας.
- Αποσαφηνίζονται τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις ένταξης στις επιμέρους κατηγορίες Φορέων Κοινωνικής Οικονομίας.
- Διευκολύνεται και απλοποιείται η διαδικασία εγγραφής και τροποποίησης στοιχείων Καταστατικού.
- Παρέχεται επαρκής νομική βάση για την θεσμοθέτηση χρηματοδοτικών και άλλων κινήτρων. Θεσμοθετείται το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας ως ΝΠΙΔ, με σκοπό την χρηματοδότηση προγραμμάτων και δράσεων για την ενίσχυση των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Καθορίζονται με σαφήνεια οι όροι συμμετοχής, εθελοντικής εργασίας και γενικότερα σχέσεων των μελών και των εργαζομένων με τους Φορείς Κοινωνικής Οικονομίας.

- Προβλέπονται ρήτρες δημιουργίας απασχόλησης από τους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, οι οποίοι εμφανίζουν σημαντική οικονομική δραστηριότητα.
- Θεσπίζεται ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων, μια ευέλικτη νομική μορφή, που θα αποτελέσει βασικό μοχλό κινητοποίησης της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της κοινωνικής καινοτομίας στην χώρα μας. Με την συγκεκριμένη νομική μορφή επιδιώκεται μεταξύ άλλων να αξιοποιηθούν από τους εργαζόμενους εγκαταλελειμμένες/χρεωκοπημένες επιχειρήσεις.
- Προβλέπεται η δημιουργία και ενεργοποίηση εργαλείου μέτρησης κοινωνικού αντίκτυπου των Φορέων, ώστε να είναι δυνατή η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας τους, η παρακολούθηση, ο έλεγχος και η αξιοποίηση των καλών πρακτικών
- Δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ενώσεων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Θεσπίζεται Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, καθώς και Συντονιστική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Ενισχύεται με αυτόν τον τρόπο ο στρατηγικός σχεδιασμός και ο κοινωνικός διάλογος για τα θέματα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- Διασφαλίζεται η συνέχεια και η ομαλή μετάβαση των υφιστάμενων κοινωνικών επιχειρήσεων στο νέο πλαίσιο, χωρίς «βαριές» διοικητικές διαδικασίες.
- Συστήνεται Ειδική Γραμματεία για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με κύριο έργο την χάραξη, εκτέλεση και εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.

2.1.1 Η μετάπτωση στον νέο Νόμο 4430/2016

Στα τέσσερα χρόνια εφαρμογής του Νόμου 4019/2011 αναδείχθηκαν ζητήματα που απαιτούσαν περαιτέρω νομοθετική ρύθμιση, ώστε να δοθεί νέα ώθηση σε φορείς με υγιείς και στέρεες βάσεις για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας στην χώρα μας. Ο Νέος Νόμος 4430/2016 έρχεται για να καλύψει τα θεσμικά κενά, καθώς και να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις, που δημιουργούνται από τις συνεχείς εξελίξεις και καινοτομίες στον κλάδο της κοινωνικής οικονομίας, εμπειρώνοντας την ευρωπαϊκή και παγκόσμια εμπειρία.

Η μετάπτωση από τον Ν. 4019/2011 στον Ν.4430/2016 αποτελεί μια διαδικασία που επηρεάζει τόσο τους φορείς Κοινωνικής Οικονομίας που είναι ενεργοί, όσο και τους νεοσύστατους. Για τον λόγο αυτό οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να λάβουν υπόψη τους τις μεταβατικές διατάξεις και να συγχρονιστούν, διεκπεραιώνοντας τις απαραίτητες αλλαγές, μέσω της γραφειοκρατικής διαδικασίας που δημοσιοποίησε του Υπουργείο Εργασίας.

Το ΦΕΚ (107/Α/31-7-2017) ο Ν.4483/2017, συμπεριλαμβάνει τη διάταξη σχετικά με την παράταση της διαδικασίας μετάπτωσης στο νέο θεσμικό πλαίσιο του Ν.4430/2016 των Φορέων που ήταν εγγεγραμμένοι στο Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας (Κοιν.Σ.Επ του Ν.4019/2011).

Η διάταξη αφορά περίπου 300 Κοιν.Σ.Επ, που ήταν εγγεγραμμένες στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας του Ν.4019/2011 και δεν υπέβαλαν εμπρόθεσμα (αρχική προθεσμία 30/6/2017) την αίτηση μετάπτωσης.

Το Υπουργείο Εργασίας, σε αυτή την μεταβατική περίοδο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία στην χώρα μας, και με σκοπό την αποφυγή περιπτώσεων διαγραφής από το Μητρώο επιχειρήσεων που ενδεχομένως δεν είχαν ενημερωθεί έγκαιρα σχετικά με τα ισχύοντα στο νέο Νόμο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (Ν.4430/2016-ΦΕΚ 205/Α/2016), επέλεξε την λύση της παράτασης της συγκεκριμένης διαδικασίας έως 31/10/2017, οπότε και οι κοινωνικές συνεταιριστικές επιχειρήσεις που δεν θα υποβάλλουν την σχετική αίτηση θα διαγραφούν αυτοδίκαια από το Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

«⁵Υπενθυμίζεται ότι σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (μεταβατικές διατάξεις του Ν.4430/2016), οι εγγεγραμμένοι Φορείς στο Μητρώο Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας του Ν.4019/2011 (Κοιν.Σ.Επ Συλλογικού και Παραγωγικού Σκοπού, Κοινωνικής Φροντίδας, Ένταξης) θα πρέπει έως 30/6/2017 να υποβάλλουν στην Υπηρεσία μας, αίτηση μετάπτωσης, ώστε να επανεγγραφούν στο νέο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και να λάβουν Α.Γε.Μ.Κ.Ο (σε αντικατάσταση του Α.Μ.Κ.Ε)».

---

⁵ <http://www.yeka.gr>

ΑΙΤΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΩΣΗΣ (αρ.35 Ν.4430/2016)

ΑΙΤΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΩΣΗΣ (αρ.35 Ν.4430/2016)	ΠΡΟΣ ΓΕΝΙΚΟ ΜΗΤΡΩΟ ΦΟΡΕΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ		
<p>ΕΠΩΝΥΜΙΑ InterneCo Κέντρο Κοινωνικών επενδύσεων ΔΙΑΚΡΙΚΟΣ ΤΙΤΛΟΣ InterneCo Α.Μ.Κ.Ε Δ01146 Α.Φ.Μ. 997048196 Δ.Ο.Υ. Κορίνθου ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ Πελοποννήσου ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ Κορινθίας ΔΗΜΟΣ Λουτρακίου ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ 1^ο ΟΔΟΣ ΠΕΤΜΕΖΑ ΑΡΙΘΜΟΣ 2 ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ/ΤΘ 20300 ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 6945454507 ΦΑΧ ..... ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ (e-mail) info@interneco.eu ΞΕΤΟΙΧΕΙΑ ΝΟΜΙΜΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΠΑΡΜΠΟΠΟΥΛΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Α.Φ.Μ. 158164878 ΤΗΛΕΦΩΝΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ 6945454507. ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ (e-mail) mparmopoulos@interneco.eu</p>	<p>Παρακαλούμε όπως καταχωρήσετε στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας την τροποποίηση..... του καταστατικού μας, με βάση το νέο θεσμικό πλαίσιο (Ν.4430/2016) και χορηγήσετε Α.Γ.Μ.ΚΟ στην επιχείρησή μας με επωνυμία InterneCo Κέντρο Κοινωνικών επενδύσεων</p> <p align="center">Σημειώστε με V την κατηγορία του Φορέα σας</p> <table border="1"> <tr> <td>A) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας</td> <td align="center">✓</td> </tr> </table> <p>Συνημμένα: (Υ.Α 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/2017) α) Τροποποιημένο Καταστατικό με υπογραφές όλων των μελών σε όλες τις σελίδες (με εισαγωγικό λεκτικό τροποποίησης) β) Ακριβές αντίγραφο Πρακτικού Γενικής Συνέλευσης για την Τροποποίηση του Καταστατικού</p>	A) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	✓
A) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας	✓		
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ 21/6/2017	Ο ΑΙΤΩΝ Βασίλειος Μπαρμπόπουλος		

Πίνακας 1 Παράδειγμα αίτησης μετάπτωσης

2.2 Το Υπουργείο Εργασίας (ΥΠΕΚΑΑ) ως φορέας διαχείρισης και εποπτείας

Αρμόδιο για την άσκηση ελέγχου στους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας είναι το Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, καθώς και οι υπηρεσίες των Περιφερειών που είναι αρμόδιες για τα θέματα Απασχόλησης-Εμπορίου-Τουρισμού. Τα ανωτέρω ελεγκτικά όργανα μπορεί:

- ✓ να καλούν τους εκπροσώπους των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας να παρέχουν έγγραφα και πληροφορίες,

- ✓ να έχουν πρόσβαση, κατά τον έλεγχο, σε έγγραφα και άλλα στοιχεία που τηρούνται σε οποιαδήποτε μορφή (έγγραφη, ηλεκτρονική, μαγνητική ή άλλη), στην εγκατάσταση των φορέων, εκτός αν αυτά εμπίπτουν κατά προφανή τρόπο σε επαγγελματικό ή άλλο απόρρητο ή συνιστούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα και να προβαίνουν σε κατασχέσεις εγγράφων, συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρονικών μέσων αποθήκευσης, εφόσον τούτο επιβάλλεται για τον έλεγχο των παραβάσεων,
- ✓ να ενεργούν έρευνες στους χώρους των φορέων⁶.

Αν κατά τη διενέργεια ελέγχου από το Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης διαπιστωθεί ότι ένας Φορέας παραβαίνει τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου, τότε επιβάλλεται σε αυτόν πρόστιμο⁷.

Στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι νομικά ή φυσικά πρόσωπα με την ιδιότητα του μέλους Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας χρησιμοποιούν τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου με σκοπό να αποκομίσουν για λογαριασμό των ιδίων ή για λογαριασμό άλλων παράνομο περιουσιακό όφελος, πέραν της επιβολής προστίμου σε βάρος τους, ο Φορέας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στον οποίο αυτά μετέχουν διαγράφεται από το Μητρώο με απόφαση του Τμήματος Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η απόφαση περί διαγραφής του Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας από το Μητρώο κοινοποιείται στην αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία και στα ασφαλιστικά ταμεία. Τα παραπάνω μέλη για διάστημα τριών ετών δεν έχουν δικαίωμα να είναι μέλη οποιουδήποτε Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας ή εφόσον πρόκειται για νομικά πρόσωπα, να είναι τα ίδια Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας⁸. Τα ποσά των προστίμων που επιβάλλονται αποδίδονται στο Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας. Η επιβολή των διοικητικών κυρώσεων είναι ανεξάρτητη από κάθε άλλη αστική, ποινική ή πειθαρχική κύρωση που προβλέπεται σε βάρος των διοικούντων μελών Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας από την κείμενη

---

⁶ Ν.4430/2016 Αρ.11 Παρ.1

⁷ Ν.4430/2016 Αρ.11 Παρ.3

⁸ Ν.4430/2016 Αρ.11 Παρ.4

νομοθεσία. Ενώ τέλος, οι αδρανείς Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας διαγράφονται από το Μητρώο.

Ως αδράνεια νοείται η έλλειψη οικονομικής δραστηριότητας του Φορέα για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των δύο ετών⁹.

2.2.1 Το τμήμα μητρώου φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του ΥΠΕΚΑΑ

Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας είναι η βάση δεδομένων που τηρείται σε ηλεκτρονική μορφή από το Τμήμα Μητρώου της Δ/σης Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, στην οποία εγγράφονται οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Το Τμήμα Μητρώου της Διεύθυνσης Κοινωνικής και Αλληλέγγυας οικονομίας της Ειδικής Γραμματείας για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης είναι αρμόδιο για την τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Η Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-12-2016 ορίζει το πλαίσιο σχετικά με την τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας¹⁰.

Με την απόφαση ρυθμίζονται θέματα που αφορούν:

1. την σύσταση Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων, Συνεταιρισμών Εργαζομένων,
2. την εγγραφή στο Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας καθώς και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την ένταξη σε αυτό.
3. Επίσης, περιγράφεται η διαδικασία μετάπτωσης των υφιστάμενων Φορέων κοινωνικής Οικονομίας στο νέο Μητρώο.

Στην ιστοσελίδα του Μητρώου (www.yrakp.gr, ετικέτα: Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας) οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να βρουν όλες τις απαραίτητες αιτήσεις, πρότυπα καταστατικά, υπεύθυνες δηλώσεις και χρήσιμο πληροφοριακό υλικό.

---

⁹ Ν.4430/2016 Αρ.11 Παρ.6,7,8

¹⁰ ΦΕΚ 56/Β/18-1-2017

Από 6/10/2014, ξεκίνησε η λειτουργία της ηλεκτρονικής βάσης του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας μόνο για νέες εγγραφές στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας. Ως εκ τούτου, από 7/10/2014, για να τηρηθεί η σωστή διαδικασία έκδοσης των αντίστοιχων βεβαιώσεων, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει:

- Να εγγραφούν στη βάση για να αποκτήσουν κωδικό πρόσβασης και να συμπληρώνουν τα σχετικά ηλεκτρονικά πεδία.
- Να υποβάλουν τις αιτήσεις και τα στοιχεία που απαιτούνται σε κάθε περίπτωση, σύμφωνα με την σχετική Υ.Α 2.2250/οικ.4.105 (ΦΕΚ 221/9-2-2012) όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει στην ηλεκτρονική βάση του Μητρώου.
- Να στείλουν σε φυσική μορφή τα απαραίτητα δικαιολογητικά, στο τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας¹¹.

2.2.2 Το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας

Το Ταμείο Κοινωνικής Οικονομίας, ιδρύθηκε με την μορφή Ν.Π.Ι.Δ. υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και εδρεύει στην Αθήνα. Σκοπός του Ταμείου είναι η χρηματοδότηση προγραμμάτων και δράσεων για την ενίσχυση των Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, όπως αυτοί ορίζονται στο παρόντα νόμο.

Οι πόροι του Ταμείου προέρχονται από τον προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων (εθνικό ή/και συγχρηματοδοτούμενο σκέλος), καθώς και από άλλες πηγές χρηματοδότησης. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Οικονομικών και Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού καθορίζονται οι λεπτομέρειες για την κατάρτιση Οργανισμού και Κανονισμού Λειτουργίας του Ταμείου¹².

2.2.3 Η Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης συνιστάται Εθνική Επιτροπή για την Κοινωνική Οικονομία. Η Επιτροπή συγκροτείται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, αρμόδιου για την κοινωνική οικονομία και αποτελείται από τον Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής

---

¹¹ Σταδίου 29, Αθήνα, Τ.Κ 10110

¹² Ν.4430/2016 Αρ.10

Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, ως Πρόεδρο, τον πρόεδρο Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), τον Διοικητή του ΟΑΕΔ, από έναν εκπρόσωπο της Κεντρικής Ένωσης Δήμων Ελλάδος (Κ.Ε.ΔΕ) και της Ένωσης Περιφερειών Ελλάδος (Εν.Π.Ε.), έναν εκπρόσωπο της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.με.Α.), έναν εκπρόσωπο της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (Γ.Σ.Ε.Ε.), τον Πρόεδρο της Συνόδου Πρυτάνεων, ένα μέλος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Π.Ο.ΚΟΙ.Σ.Π.Ε.), έναν εκπρόσωπο του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (Ε.Κ.Ε.), τον Πρόεδρο της Συνόδου Πρυτάνεων Ανωτάτων Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Α.Τ.Ε.Ι.) και από έναν εκπρόσωπο κάθε Ένωσης Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Στην Εθνική Επιτροπή μπορεί να συμμετέχουν, αναλόγως του θέματος και εφόσον κρίνεται αναγκαίο από την Επιτροπή, και εκπρόσωποι άλλων κατά περίπτωση Υπουργείων ή εκπρόσωποι άλλων φορέων του δημόσιου ή ιδιωτικού τομέα ή επιστημονικών ιδρυμάτων και οργανισμών, εκπρόσωποι συνδέσμων ή ενώσεων ή επιμελητηρίων που ορίζονται με απόφαση του οικείου Συνδέσμου ή Επιμελητηρίου, καθώς και εκπρόσωποι οργανώσεων συλλόγων καταναλωτών.

Αρμοδιότητα της Επιτροπής είναι η προώθηση του κοινωνικού διαλόγου για τη διαμόρφωση πολιτικών ανάπτυξης των δραστηριοτήτων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και η γνωμοδότηση για την αναθεώρηση, την εξειδίκευση και την εφαρμογή της Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία¹³.

2.2.4 Η Συντονιστική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Επιπλέον, για την εξυπηρέτηση θεσμικών αναγκών σχετικά με θέματα Κοινωνικής Οικονομίας και Επιχειρηματικότητας, συνιστάται Συντονιστική Επιτροπή για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία¹⁴, η οποία αποτελείται από:

- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης.

---

¹³ Ν.4430/2016 Αρ.12 Παρ.1,3

¹⁴ Ν.4430/2016 Αρ.12 Παρ.1,2,3

- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Οικονομικών, με τον αναπληρωτή του.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας.
- Έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Πρόεδρος της Κυβερνητικής Επιτροπής ορίζεται ο Υπουργός Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με απόφαση του οποίου συγκροτείται η Επιτροπή. Στη Συντονιστική Επιτροπή μπορεί να συμμετέχουν, αναλόγως του θέματος και εφόσον κρίνεται από την Επιτροπή αναγκαίο, και εκπρόσωποι άλλων κατά περίπτωση Υπουργείων ή εκπρόσωποι άλλων φορέων.

Η Συντονιστική Επιτροπή έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- Τη γνωμοδότηση για θέματα που αφορούν στην Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, η οποία εκπονείται και εφαρμόζεται από το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Την αξιολόγηση, παρακολούθηση της εφαρμογής και επικαιροποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.
- Την εισήγηση προς τον Υπουργό Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και τους συναρμόδιους Υπουργούς, για την εκπόνηση μελετών και προγραμμάτων σχετικά με την προώθηση της εφαρμογής της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία.

2.3 Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας

Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας είναι ο πρώτος επιστημονικός οίκος στην Ελλάδα που ειδικεύεται στην Κοινωνική Οικονομία, την κοινωνική επιχειρηματικότητα και τις κοινωνικές επενδύσεις. Με τεχνογνωσία κορυφής στα προγράμματα επιδοτήσεων και στις χρηματοδοτήσεις απευθείας από την Ευρωπαϊκή Ένωση, σχεδίασε και υλοποιεί έργα

αναπτυξιακής αιχμής, αξιοποιώντας ένα ευρύ δίκτυο συνεργασιών με τους εμβληματικότερους διεθνείς και ευρωπαϊκούς οργανισμούς.

Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας είναι ηγέτης στα καινοτόμα προγράμματα τοπικής ανάπτυξης, υποστηρίζοντας δυναμικούς Δήμους της χώρας μας στην οργάνωση και εφαρμογή ολοκληρωμένων πρωτοβουλιών πολιτικής, δημοσίων επενδύσεων, συμπράξεων του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα, δράσεων επιχειρηματικής ενδυνάμωσης, κοινωνικής καινοτομίας και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας προς όφελος των πολιτών.

Το Ινστιτούτο συνέβαλε στην δημιουργία του πρώτου οικοσυστήματος κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και πρωταγωνιστεί με πρωτοποριακή τεχνογνωσία στην ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής οικονομίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αναπτύσσοντας ολοκληρωμένες κοινωνιολογικές εφαρμογές, κάνει την κοινωνική καινοτομία πράξη¹⁵.

---

¹⁵ www.social-economy.com

3 Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση

Οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας συνθέτουν ένα περιβάλλον ύφεσης, από-ανάπτυξης, ανεργίας, υπέρ-φορολόγησης, πολιτικής, αλλά και δημοσιονομικής αστάθειας. Σε συνδυασμό, με την ολοένα και πτωτική αγοραστική δύναμη των Ελλήνων καταναλωτών, η επιβίωση των υφιστάμενων επιχειρήσεων είναι εξαιρετικά δύσκολη, ενώ η δημιουργία νέων θεωρείται σχεδόν αδύνατη. Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία από τις καταγραφές του ΓΕΜΗ για την περίοδο 1/1/2017 ως 30/11/2017 όπου για τις επιχειρήσεις τύπου ΑΕ, ΟΕ, ΕΕ, ΕΠΕ καθώς και τις ατομικές καταγράφηκαν 21.586 ιδρύσεις¹⁶ και 21.076 λύσεις – εκκαθαρίσεις¹⁷.

Τύπος επιχείρησης	Πλήθος
ΑΕ	541
ΟΕ	2.617
ΕΕ	1.684
ΕΠΕ	266
Ατομικές	16.478
Σύνολο	21.586

πίνακας 2: Ιδρύσεις επιχειρήσεων 1/1/2017 – 30/11/2017 - ΓΕΜΗ

¹⁶ www.businessportal.gr/publicity/openings

¹⁷ www.businessportal.gr/publicity/closings

Τύπος επιχείρησης	Πλήθος
ΑΕ	585
ΟΕ	2.767
ΕΕ	1.054
ΕΠΕ	740
Ατομικές	15.930
Σύνολο	21.076

πίνακας 3: Λύσεις, διαγραφές, εκκαθαρίσεις επιχειρήσεων 1/1/2017 – 30/11/2017 – ΓΕΜΗ

Ειδικά, όσο αφορά την σύσταση νέων επιχειρήσεων, τα εμπόδια που ορθώνονται μπροστά σε ένα νέο εγχείρημα είναι πάρα πολλά, αλλά και πολύ σημαντικά. Μάλιστα περισσότερα εξ' αυτών εγείρονται πριν καν ολοκληρωθεί η διαδικασία έναρξης της επιχείρησης. Πρόκειται για παράγοντες όπως, η συγκέντρωση του απαραίτητου κεφαλαίου εκκίνησης, η εξασφάλιση τραπεζικού δανεισμού, η φορολογία και η καταβολή ασφαλιστικών εισφορών, η αμοιβή του προσωπικού, η εξασφάλιση επαγγελματικής στέγης, εξοπλισμού, υλικών και υπηρεσιών. Όλα αυτά, σε συνδυασμό, λειτουργούν ανασταλτικά στην ίδρυση νέων επιχειρήσεων ασχέτως από τον υψηλό βαθμό καινοτομίας του εγχειρήματος. Η κατάσταση αυτή, έχει ως αποτέλεσμα οι νέοι άνθρωποι, οι οποίοι διαθέτουν νέες καινοτόμες ιδέες, ενέργεια, γνώσεις και ικανότητες μένουν εκτός επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Πώς όμως είναι δυνατό να δημιουργηθούν νέες και βιώσιμες επιχειρήσεις, σήμερα, παρακάμπτοντας όλα τα προαναφερθέντα εμπόδια; Πως οι νέες μορφές κοινωνικής επιχειρηματικότητας θα αποτελέσουν πολλαπλασιαστές κοινωνικής αξίας; Στο παρόν κεφάλαιο θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν τα πολλαπλά πλεονεκτήματα που προσφέρει η πρόσφατα θεσμοθετημένη νομική μορφή της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης, ως μέσο ένταξης ατόμων στον τομέα της επιχειρηματικότητας, αλλά και ως μοχλός ανάπτυξης του επιχειρηματικού κλάδου σε όλες τις μορφές και τις εκφάνσεις του, ενώ θα δοθεί ειδική βαρύτητα στην κατανόηση της φιλοσοφίας και του τρόπου λειτουργίας της.

3.1 Είδη Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων

Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, είναι οι αστικοί συνεταιρισμοί του Ν.1667/1986, που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη συλλογική και τη κοινωνική ωφέλεια, όπως ορίζονται από τις παραγράφους 3 και 4 του άρθρου 2 του Ν.4430/2016 και διαθέτουν εκ του Νόμου εμπορική ιδιότητα¹⁸.

Ανάλογα με τον ειδικό καταστατικό τους σκοπό, οι Κοιν.Σ.Επ διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες. Ο Νόμος προσδιορίζει τα κριτήρια τα οποία πρέπει να πληροί μια Κοιν.Σ.Επ προκειμένου να ενταχτεί σε μια από τις ακόλουθες κατηγορίες:

1. Κοιν.Σ.Επ ένταξης
  - ευάλωτων ομάδων
  - ειδικών ομάδων
2. Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)
3. Κοιν.Σ.Επ συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας

Η ένταξη σε κάθε μια από τις παραπάνω κατηγορίες συνεπάγεται συγκεκριμένα καταστατικά χαρακτηριστικά, επιφέρει νομικές υποχρεώσεις, αλλά και σημαντικά πλεονεκτήματα όσο για τα νομικά, όσο και φυσικά πρόσωπα που τα δημιουργούν.

Για να γίνει κατανοητό το μέγεθος και η δυναμική της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στη χώρα μας, θα παρουσιαστεί το αποτύπωμα της, με την χρήση αριθμών και επίσημων στοιχείων, που αφορούν την καταγραφή των εν λόγω φορέων στην ψηφιακή βάση δεδομένων, που τηρεί το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας το οποίο υπάγεται στο Υπουργείο Εργασίας. Οι εγγραφές φορέων Κοινωνικής Οικονομίας έως 30/1/2017 έχουν ως εξής:

ΤΥΠΟΣ ΦΟΡΕΑ	ΠΛΗΘΟΣ
ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΈΝΤΑΞΗΣ	33
ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ	110
ΚΟΙΣΠΕ	17

¹⁸ Ν.4430/2016 Αρ.14 Παρ.1

ΚΟΙΝ.Σ.ΕΠ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΚΟΠΟΥ	795
ΑΦΚΟ	14
ΣΥΝΟΛΟ	969

Πίνακας 4: Εγγραφές φορέων Κοινωνικής Οικονομίας στο Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας έως 30/1/2017

Από το 2016, έτος εφαρμογής της νέας νομοθεσίας έως τα τέλη του 2017 δημιουργήθηκαν σχεδόν χίλιες Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις.

3.1.1 Κοιν.Σ.Επ ένταξης

Οι Κοιν.Σ.Επ ένταξης δημιουργούνται με βασικό και απώτερο σκοπό την ένταξη ατόμων, που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινωνικές ομάδες. Ο Ν.4430/2016 ορίζει τον όρο ‘κοινωνική ένταξη’ ως την δημιουργία προϋποθέσεων για την ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνική και οικονομική ζωή ατόμων που ανήκουν σε ευάλωτες και ειδικές ομάδες¹⁹.

Χαρακτηριστικό στοιχείο των Κοιν.Σ.Επ ένταξης ειδικών ομάδων είναι η εκ’ του νόμου υποχρέωση τους να απασχολούν στο ανθρώπινο δυναμικό τους κατά ποσοστό 50% φυσικά πρόσωπα που ανήκουν στις ειδικές αυτές ομάδες.

Ενώ αντίστοιχα οι Κοιν.Σ.Επ ένταξης ευάλωτων ομάδων υποχρεούνται να συντίθενται κατά το ποσοστό 30% από φυσικά πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού με την ιδιότητα του εργαζόμενου ή και του μέλους.

Ως ειδικές ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξη τους στην αγορά εργασίας από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν:

- Τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας
- Τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων
- Οι άστεγοι
- Τα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας

¹⁹ Ν.4430/2016 Αρ.2 Παρ.7

- Οι οικονομικοί μετανάστες
- Οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο
- Οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών
- Τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες
- Οι μακροχρόνια άνεργοι έως 25 και άνω των 50 ετών

Σκοπός της παραμέτρου αυτής, είναι να εξασφαλιστεί ο κοινωνικός αντίκτυπος και η επιτυχή εκπλήρωση του καταστατικού σκοπού της Κοιν.Σ.Επ, με την δημιουργία ουσιαστικής και μετρήσιμης προστιθέμενης για την κοινωνία αξίας, καθώς και η συνύπαρξη του συλλογικού με το κοινωνικό συμφέρον.

Όπως έχει αναφερθεί από το πρώτο κεφάλαιο, όλοι οι φορείς Κοινωνικής Οικονομίας ιδρύονται με πρωταρχικό σκοπό την εξυπηρέτηση συλλογικών και κοινωνικών αναγκών, έχοντας μάλιστα, ως απόλυτη προτεραιότητα την ικανοποίηση βασικών αναγκών, ατόμων που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται καταστατικά οι Κοιν.Σ.Επ, οι οποίες είναι καθ' ύλην αρμόδιες για την παραγωγή και παροχή προϊόντων προνοιακού χαρακτήρα και υπηρεσιών γενικού συμφέροντος, όπως για παράδειγμα η κοινωνική σίτιση και η στέγαση.

Οι Κοιν.Σ.Επ απευθύνονται σε άτομα με ιδιαίτερες και εξεζητημένες ανάγκες, τα οποία έχουν ως κοινό παρονομαστή την παραμέληση τους από το κράτος πρόνοιας και τις διάφορες διερευνητικές και εκτελεστικές δομές της πολιτείας, που στις περισσότερες περιπτώσεις αδυνατεί να εξασφαλίσει ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο. Πρόκειται για παιδιά, νήπια και βρέφη, τα Α.με.α, οι χρόνια πάσχοντες από σπάνιες νόσους, κλπ.

3.1.2 Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοιν.Σ.Επ)²⁰ θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις ένταξης. Ιδρύονται με απώτερο σκοπό να διερευνούν τα ζωτικά κοινωνικά προβλήματα της καθημερινότητας των ατόμων που βρίσκονται σε δεινή κοινωνική και οικονομική κατάσταση και δίνουν λύσεις που βελτιώνουν το βιοτικό τους επίπεδο. Ειδικά κατά την διάρκεια της βαθιάς οικονομικής κρίσης,

---

²⁰ Ν.2716/1999 Αρ.12

συνδυάζουν την εθελοντική απασχόληση και τις επιστημονικές υπηρεσίες (ψυχιατρικές, ιατρικές, νοσηλευτικές κλπ.)

3.1.3 Κοιν.Σ.Επ συλλογικής και κοινωνική ωφέλειας

Τέλος, οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις συλλογικής και κοινωνική ωφέλειας παρουσιάζουν έντονο επιχειρηματικό στοιχείο καθώς συνδυάζουν πολλαπλούς στόχους, με αυξημένο κοινωνικό συντελεστή, προσφέροντας παράλληλα και τα επιχειρησιακά μέσα για την επίτευξη τους. Οι Κοιν.Σ.Επ συλλογικής και κοινωνική ωφέλειας παράγουν προϊόντα και προσφέρουν υπηρεσίες, με προστιθέμενη αξία για την κοινότητα εντός της οποίας δραστηριοποιούνται, στο πλαίσιο ενός ευρύτατου φάσματος επιχειρηματικών σχεδίων τα οποία ανήκουν σε διάφορα πεδία και τομείς δραστηριότητας, όπως για παράδειγμα, η εκπαίδευση/κατάρτιση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός και το περιβάλλον, δημιουργώντας κέρδη, αποσκοπώντας στην βιωσιμότητα και την ανάπτυξη τους, την βελτίωση των παροχών τους, και φυσικά την δημιουργία νέων θέσεων αξιοπρεπούς εργασίας.

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν, ότι η Κοιν.Σ.Επ ως νομική μορφή επιχείρησης, δεν υστερεί και δεν μειονεκτεί σε κανένα επίπεδο, από οποιαδήποτε άλλη μορφή ιδιωτικής κερδοσκοπικής οργάνωσης. Επιπλέον οι Κοιν.Σ.Επ δραστηριοποιούνται σε όλα τα πεδία επιχειρηματικής δραστηριότητας, στην παραγωγή προϊόντων και την προσφορά υπηρεσιών. Η δραστηριότητα των Κοιν.Σ.Επ αφορά, λοιπόν, τομείς της οικονομίας όπως η αγροτική και κτηνοτροφική παραγωγή καθώς και η αλιεία, το χονδρεμπόριο και το λιανεμπόριο, η μεταποίηση, οι μεταφορές, η έρευνα και ανάπτυξη, η εκπαίδευση, η αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ο πολιτισμός και ο αθλητισμός, το περιβάλλον και οι εναλλακτικές μορφές διαχείρισης απορριμμάτων και αποβλήτων.

3.2 Χαρακτηριστικά και ιδιομορφίες της νομικής μορφής των Κοιν.Σ.Επ

Πολλές φορές επικρατεί η λανθασμένη πεποίθηση, πως η κοινωνική επιχειρηματικότητα αφορά μονάχα μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και πως από την όλη επιχειρηματική διαδικασία απουσιάζει το στοιχείο της δημιουργίας κέρδους. Φυσικά κάτι τέτοιο δεν ευσταθεί. Ειδοποιός διαφορά των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας δεν είναι η δημιουργία του κέρδους, αλλά η διαχείριση του και ο τρόπος με τον οποίο αυτό διανέμεται τόσο στα μέλη του φορέα, όσο και στην κοινωνία.

Εξάλλου οι κοινωνικοί επιχειρηματίες δεν δρουν εκτός, αλλά εντός του πεδίου της αγοράς και μάλιστα, πρωταρχικός στόχος του φορέα Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί η βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής θέσης των ατόμων που την συντελούν, μέσω της εργασίας και της επιχειρηματικής οργάνωσής. Με απλά λόγια, μπορούμε να πούμε πως η σύσταση μιας Κοιν.Σ.Επ ή ενός συνεταιρισμού δεν υποκινείται από την ύπαρξη ενός ευγενούς ή φιλόφρονου αισθήματος κάποιων ατόμων, αλλά αποτελεί μια επιχειρηματική - εμπορική πράξη η οποία, όμως, συνεπάγεται το ήθος που πρεσβεύει η Κοινωνική Οικονομία. Σε καμία περίπτωση οι εμπορικοί επιχειρηματίες δεν θεωρούνται αντικοινωνικοί καιροσκόποι, κάθε επιχείρηση άλλωστε χρειάζεται να είναι κερδοφόρα προκειμένου να επιβιώσει. Αυτή είναι και η ιδιαίτερη αξία της Κοιν.Σ.Επ. Είναι μια επιχειρηματική μονάδα η οποία να μην είναι κερδοφόρα, ανταγωνιστική και βιώσιμη, αλλά αποτελεί παράλληλα ο πολλαπλασιαστής για το ευρύτερο κοινωνικό και συλλογικό όφελος.

Είναι καταφανές το γεγονός ότι πολλά βασικά επιχειρησιακά και δομικά χαρακτηριστικά των Κοιν.Σ.Επ προσομοιάζουν με αυτά των συμβατικών κερδοσκοπικών επιχειρήσεων. Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, μια Κοιν.Σ.Επ ενδέχεται να επιδιώκει τους ίδιους στόχους με τις κερδοσκοπικές επιχειρήσεις του Ιδιωτικού Τομέα, διοικείται μέσω εκτελεστικών οργάνων, όπως η Διοικούσα Επιτροπή και η Γενική Συνέλευση, διαθέτει κεφάλαιο, μισθώνει εργασία, προσφέρει προϊόντα και υπηρεσίες, μάλιστα διανέμει και κέρδη στα άτομα που εργάζονται σε αυτήν. Όμως σε αντίθεση με τις συμβατικές επιχειρήσεις οι Κοιν.Σ.Επ λειτουργούν με τρόπο μοναδικό και διαχωρίζονται άρδην από τις πρακτικές των υπολοίπων μορφών επιχειρηματικής οργάνωσης.

3.2.1 Οι εταίροι μιας Κοιν.Σ.Επ

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση είναι μια δυναμική εταιρική μορφή η οποία παρέχει σε όλους την δυνατότητα να συμμετέχουν στην επιχειρηματική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από τη κοινωνική και οικονομική κατάσταση ή την επαγγελματική ιδιότητα. Έτσι λοιπόν, ένα από τα σημαντικότερα συγκριτικά πλεονεκτήματα της έναντι των συμβατικών επιχειρηματικών σχημάτων αποτελεί το γεγονός, ότι εν δυνάμει εταίροι ενδέχεται να είναι άνεργοι, επαγγελματίες και επιστήμονες, ενεργοί επιχειρηματίες, φοιτητές, νομικά πρόσωπα, συνταξιούχοι, ακόμα και εν ενεργεία δημόσιοι υπάλληλοι.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι τα φυσικά πρόσωπα που μετέχουν σε μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, με την ιδιότητα του εταίρου, δεν χάνουν τα προνοιακά τους δικαιώματα, τα επιδόματα, την σύνταξη κλπ.

Επιπλέον, ο Νόμος παρέχει επιπρόσθετα κίνητρα για την δημιουργία φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, καθώς και την ευρύτερη συμμετοχή περισσότερων ατόμων σε αυτούς. Συγκεκριμένα, η συμμετοχή σε μια Κοιν.Σ.Επ δεν επιφέρει φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις στα φυσικά πρόσωπα, ενώ δεν απαιτείται η εγγραφή στον ΟΑΕ. Ισχύει όμως ο περιορισμός, όπου ένα μέλος μιας Κοιν.Σ.Επ δεν μπορεί να μετέχει σε άλλη, με τον ίδιο καταστατικό σκοπό, με έδρα εντός της ίδιας περιφερειακής ενότητας.

Βάσει τις διατάξεις του Ν.4430/2016 οι Κοιν.Σ.Επ δύναται να ιδρυθούν αμφοτέρα από νομικά και φυσικά πρόσωπα,. Τα νομικά πρόσωπα ωστόσο, συμμετέχουν με δικαίωμα μιας ψήφου στα διοικητικά όργανα του φορέα, με τον ίδιο τρόπο όπως τα φυσικά, έτσι ώστε να τηρείται η αρχή της δημοκρατικής διακυβέρνησής. Παρόλα αυτά, από την συμμετοχή στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση αποκλείονται τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) καθώς και οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) με μοναδική εξαίρεση τις Κοιν.Σ.Επ ένταξης και μόνο υπό την προϋπόθεση ύπαρξης απόφασης έγκρισης του φορέα εποπτείας των ενδιαφερομένων οργανισμών.

Μια από τις βασικότερες παραμέτρους για την δημιουργία μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης είναι η ύπαρξη τουλάχιστον πέντε προσώπων – ιδρυτικών μελών (φυσικών ή/και νομικών) για τις Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας και τουλάχιστον επτά προσώπων – ιδρυτικών μελών (φυσικών ή/και νομικών) για τις Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, τα οποία θα υπογράψουν το καταστατικό²¹.

3.3 Η διοίκηση της Κοιν.Σ.Επ

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση διοικείται από δύο όργανα:

- Τη Γενική Συνέλευση και
- τη Διοικούσα Επιτροπή.

Τα διοικητικά αυτά όργανα αναλαμβάνουν το ρόλο της διοίκησης, εκπροσώπησης και διαχείρισης των υποθέσεων του φορέα και οι αποφάσεις τους δεσμεύουν το νομικό πρόσωπο έναντι τρίτων. Ο Ν.4430/2016 και συγκεκριμένα τα άρθρα 29 και 30 ορίζουν με σαφήνεια τις αρμοδιότητες, τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις των διοικητικών οργάνων, καθώς επίσης και τον τρόπο σύστασης και λειτουργίας τους.

---

²¹ Ν.4430/2016 Αρ.15 Παρ.2

3.3.1 Η Γενική Συνέλευση

Η τακτική Γενική Συνέλευση συγκαλείται υποχρεωτικά τουλάχιστον μία φορά το χρόνο και σε κάθε περίπτωση πριν την υποβολή της ετήσιας φορολογικής δήλωσης, με σχετική απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής ή του διαχειριστή που απευθύνεται προς τα μέλη, τουλάχιστον τρεις ημέρες νωρίτερα²². Η Γενική Συνέλευση των μελών ενδέχεται να συνέρχεται εκτάκτως μετά από πρόσκληση που απευθύνεται προς τα μέλη, τουλάχιστον προ δύο ημερών:

- ✓ είτε με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής,
- ✓ είτε με πρωτοβουλία του διαχειριστή,
- ✓ είτε εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα με συγκεκριμένο θέμα προς τη Διοικούσα Επιτροπή από το 1/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης.

Αν η Διοικούσα Επιτροπή αρνείται τη σύγκληση αυτή, τα μέλη αυτά δικαιούνται να τη συγκαλέσουν αυτοβούλως²³.

Η Γενική Συνέλευση βρίσκεται σε απαρτία **όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της**. Επί μη απαρτίας, συγκαλείται νέα Γενική Συνέλευση μέσα σε δύο μέχρι επτά ημέρες, κατά την οποία απαιτείται η ίδια ως άνω απαρτία. Οι αποφάσεις της λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι παράγραφοι 1, 3, 4, 5, 6 και 7 του άρθρου 5 και το άρθρο 6 του ν. 1667/1986.

Ο φορέας υποχρεούται να εξάγει λογιστικό αποτέλεσμα της οικονομικής του δραστηριότητας συντάσσει οικονομική κατάσταση αποτελεσμάτων (ή ισολογισμό) η οποία λαμβάνει έγκριση από τη Γενική Συνέλευση. Οι αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται από την Γενική Συνέλευση προσβάλλονται από το 1/3 των μελών, εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από την καταχώρισή τους στο Μητρώο, ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου της περιφέρειας που εδρεύει ο φορέας.²⁴

---

²² Ν.4430/2016 Αρ.29 Παρ.1

²³ Ν.4430/2016 Αρ.29 Παρ.2

²⁴ Ν.4430/2016 Αρ.29 Παρ.4

3.3.2 Η Διοικούσα Επιτροπή

Εκτελεστικό όργανο του φορέα αποτελεί η Διοικούσα Επιτροπή. Η Δ.Ε. εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση των μελών και απαρτίζεται από τουλάχιστον τρία μέλη (τον πρόεδρο, τον γραμματέα και τον ταμία) σε περίπτωση ύπαρξης τριμελούς επιτροπής οι αποφάσεις λαμβάνονται με πλειοψηφία δύο μελών. Η ιδιότητα του μέλους Διοικητικού Συμβουλίου είναι άμισθη και διάρκεια της θητείας των μελών ορίζεται από το καταστατικό. Αν ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων έχει μόνο τρία μέλη, αντί Διοικητικού Συμβουλίου, τα μέλη μπορεί να εκλέξουν διαχειριστή, ο οποίος αναλαμβάνει όλες τις αρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου²⁵.

Η Δ.Ε. βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της και οι αποφάσεις λαμβάνονται πάντα με την **απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών**. Σε περίπτωση ισοψηφίας των παρόντων μελών, υπερτερεί η ψήφος του Προέδρου²⁶. Η Δ.Ε. συνεδριάζει τακτικά μία τουλάχιστον φορά κάθε τρεις μήνες ή συχνότερα αν το ζητήσει το 1/3 των μελών, αλλά όχι λιγότερα από δύο άτομα. Η σύγκλησή του γίνεται από τον Πρόεδρό κατά τα οριζόμενα στο καταστατικό. Αν ο Πρόεδρος αδρανεύει παρά την υποβολή σχετικού αιτήματος, η σύγκληση διενεργείται από οποιοδήποτε μέλος²⁷.

Οι αποφάσεις της Δ.Ε. προσβάλλονται από το 1/3 των μελών του φορέα, εντός προθεσμίας τριάντα ημερών από την καταχώρισή τους στο Μητρώο, ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου της περιφέρειας που εδρεύει ο φορέας, κατά την τακτική διαδικασία²⁸. Οι αποφάσεις της Δ.Ε. που αντίκεινται στο Νόμο, το καταστατικό, καθώς και τις αποφάσεις της Γ.Σ. είναι ακυρώσιμες και παράγουν έννομα αποτελέσματα έως τελεσιδικίας δικαστικής απόφασης. Οι αποφάσεις προσβάλλονται εντός αποκλειστικής προθεσμίας 60 ημερών από τη δημοσίευσή τους, ενώπιον του κατά τόπου αρμοδίου δικαστηρίου.

---

²⁵ Ν4430/2016 Αρ.30 Παρ.1

²⁶ Ν4430/2016 Αρ.30 Παρ.2

²⁷ Ν4430/2016 Αρ.30 Παρ.4

²⁸ Ν4430/2016 Αρ.30 Παρ.5

3.3.3 Το κεφάλαιο της Κοιν.Σ.Επ

Στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, όπως και στον Συνεταιρισμό πρωταρχικό ρόλο κατέχει το άτομο έναντι του κεφαλαίου. Σε αντίθεση με τις κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις, οι κοινωνικές, συντελούνται από (συν) εταίρους οι οποίοι κατέχουν ισόποσα μερίδια τα οποία αποκαλούνται **συνεταιριστικές μερίδες**.

Η συνεταιριστική μερίδα εξασφαλίζει το δικαίωμα συμμετοχής του ατόμου στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση και σε αντίθεση με τις μετοχές παρέχει στον κάτοχο της ισότιμο δικαίωμα στην διοίκηση του φορέα. Έτσι λοιπόν, το κεφάλαιο διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες με ίση ονομαστική αξία, η οποία ορίζεται από το καταστατικό, το πλήθος των οποίων αντιστοιχεί στους εταίρους.

Τα μέλη διαθέτουν το ελάχιστο μια υποχρεωτική μερίδα ως ελάχιστη συμμετοχή τους στο εταιρικό κεφάλαιο. Η απόκτηση της συνεταιριστικής μερίδας πραγματοποιείται με την καταβολή μετρητών, προκειμένου να σχηματιστεί ένα επαρκές οικονομικό κεφάλαιο το οποίο θα διασφαλίσει την οικονομική βιωσιμότητα του επιχειρηματικού εγχειρήματος, ιδίως κατά τα πρωταρχικά του στάδια.

Φυσικά, αν το επιθυμούν, οι εταίροι μπορούν να αποκτήσουν και επιπλέον συνεταιριστικές μερίδες, τις αποκαλούμενες και ως προαιρετικές. Σκοπός των προαιρετικών μερίδων είναι η κεφαλαιακή επάρκεια και η κάλυψη διαφόρων λειτουργικών αναγκών του φορέα. Παρόλα αυτά, η απόκτηση επιπλέον συνεταιριστικής μερίδας δεν συνεπάγεται την απόκτηση περισσότερων από μιας ψήφου του μέλους ή κάποιου άλλου δικαιώματος στην διοίκηση του.

Είναι σημαντικό, να γίνει κατανοητό πως το κεφάλαιο της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης δεν διανέμεται στα μέλη, αλλά μένει στον φορέα και εξυπηρετεί λειτουργικούς, στρατηγικούς και αναπτυξιακούς στόχους, όπως η πρόληψη προσωπικού, η λειτουργική και επιχειρησιακή αναβάθμιση, η διαφήμιση και η ανάπτυξη των εργασιών.

Κατά τον Ν.4430/2016 προβλέπεται η μεταβίβαση της υποχρεωτικής συνεταιριστικής μερίδας ενός μέλους, **μόνο σε ένα νέο μέλος**, εφόσον αυτό εγκρίνεται από το συλλογικό όργανο που προβλέπει το καταστατικό (και εν αμφιβολία από τη Διοικούσα Επιτροπή). Η μεταβίβαση των προαιρετικών συνεταιριστικών μερίδων σε υφιστάμενα μέλη επιτρέπεται μόνο εφόσον αυτό προβλέπεται ρητά στο καταστατικό²⁹.

---

²⁹ Ν.4430/2016 Αρ.17 Παρ.5

Σε περίπτωση θανάτου ενός εκ των εταίρων της Κοιν.Σ.Επ, η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας παρέχεται αυτοδικαίως στον καθολικό του διάδοχο ωστόσο, **η ιδιότητα του μέλους είναι απολύτως προσωποπαγής και δεν κληροδοτείται**. Σε περίπτωση κατά την οποία ο αιφνίδιος θάνατος ενός εκ' των εταίρων της επιχείρησης επιφέρει μείωση του συνολικού αριθμού των μελών, κάτω από το ελάχιστο από το Νόμο προκαθορισμένο όριο, απαιτείται η άμεση αντικατάσταση του, διαφορετικά η επιχείρηση λύεται³⁰. Στην αντίστοιχη περίπτωση λύσης – πτώχευσης ή κήρυξης σε εκκαθάριση ενός νομικού προσώπου – εταίρου, η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας καταβάλλεται σε αυτό. Η αποβολή μέλους γίνεται με απόφαση των 3/5 του συνόλου των μελών της Γενικής Συνέλευσης, εφόσον συντρέχει ένας από τους λόγους αποβολής που ορίζονται ρητώς στο καταστατικό³¹.

Τα μέλη φυσικά και έχουν το δικαίωμα αποχώρησης από την επιχείρηση. Η αποχώρηση του εταίρου πραγματοποιείται κατόπιν υποβολής έγγραφης δήλωσης του, το ελάχιστο τρεις μήνες πριν τη λήξη του λογιστικού έτους και η οποία ισχύει από την αρχή του επόμενου³². Με την επιστροφή της αξίας της συνεταιριστικής μερίδας, εκκαθαρίζεται η σχέση της Κοιν.Σ.Επ. με το μέλος, χωρίς αυτό να έχει αξίωση επί της περιουσίας που έχει σχηματιστεί.

Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να είναι και εργαζόμενοι της με σχέση εξαρτημένης εργασίας. Αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία και έχουν όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. Υπόχρεη προς απόδοση των ασφαλιστικών εισφορών προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης είναι η Κοιν.Σ.Επ³³.

3.3.4 Τα έσοδα της Κοιν.Σ.Επ

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση ενδέχεται όπως κάθε άλλη επιχείρηση, η οποία δημιουργείται με σκοπό τον βιοπορισμό, να δημιουργεί κέρδη και να έχει οικονομική δραστηριότητα, έσοδα, έξοδα, καθώς και να λαμβάνει Ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις και κρατικές επιχορηγήσεις, αλλά και να δανειοδοτείται μέσω του τραπεζικού συστήματος.

---

³⁰ Ν.4430/2016 Αρ.17 Παρ.7

³¹ Ν.4430/2016 Αρ.17 Παρ.6

³² Ν.4430/2016 Αρ.17 Παρ.4

³³ Ν.4430/2016 Αρ.17 Παρ.8

Σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις ο Νόμος δημιουργεί το καταστατικό περιβάλλον, εντός του οποίου η επιχείρηση ασκεί την οικονομική και εμπορική της δραστηριότητα. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η Κοιν.Σ.Επ παρά τις ιδιαιτερότητες της ως επιχειρηματικός φορέας, όσο αφορά την εμπορική της δραστηριότητα, την οποία αποκτά εκ' του νόμου, δεν διαφέρει από τις συμβατικές επιχειρήσεις και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί μειονεκτική ή μη βιώσιμη λόγω του κοινωνικού και αλληλέγγυου χαρακτήρα της.

Κατά την πρώτη παράγραφο του 34^{ου} άρθρου του Ν.4430/2016³⁴ ως πόροι των Κοιν.Σ.Επ. και των Συνεταιρισμών Εργαζομένων νοούνται το κεφάλαιο της επιχείρησης, κάθε έσοδο από την επιχειρηματική τους δραστηριότητα και από την αξιοποίηση της περιουσίας τους, δωρεές τρίτων, επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, την Ευρωπαϊκή Ένωση, διεθνείς ή εθνικούς οργανισμούς ή Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης Β' βαθμού, έσοδα από άλλα προγράμματα, κεφάλαια από κληροδοτήματα, δωρεές και παραχωρήσεις της χρήσης περιουσιακών στοιχείων.

3.3.5 Η διανομή των κερδών στο πλαίσιο της Κοιν.Σ.Επ

Όπως τονίζεται καθ' όλη την έκταση της παρούσας εργασίας και ιδίως κατά τις δύο προηγούμενες ενότητες του τρίτου κεφαλαίου, στην Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση τυγχάνουν ιδιαίτερης μεταχείρισης, όπως προβλέπονται από τις διατάξεις του Ν.4430/2016.

Οι Κοιν.Σ.Επ χρησιμοποιούν τα κέρδη τους ως μοχλό ανάπτυξης και βελτιστοποίησης του κοινωνικού αντίκτυπου της δράσης τους. Μέσω του κέρδους που προκύπτει από την δραστηριότητα τους, μπορούν να μεγιστοποιήσουν το κοινωνικό όφελος που επέρχεται από την δράση τους, να δημιουργούν θέσεις εργασίας προσλαμβάνοντας εξειδικευμένο και επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό, να βελτιώνουν συνεχώς τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που παράγουν και εν τέλει να επενδύουν στην καινοτομία, την έρευνα και την ανάπτυξη.

Σε αντίθεση με τις ΜΚΟ δεν στηρίζονται στην φιλανθρωπία και την κοινωνική ευαισθησία ατόμων που επιθυμούν να προσφέρουν ένα χρηματικό ποσό για την ενίσχυση κάποιας κοινωφελούς δράσης. Αντιθέτως παράγουν και προσφέρουν προστιθέμενη αξία στους πελάτες και τους συνεργάτες τους, είτε πρόκειται για άτομα είτε άλλες επιχειρήσεις.

---

³⁴ Ν.4430/2016 Αρ.34 Παρ.1

Τα έσοδα όμως από τις υπηρεσίες και τα προϊόντα δεν διανέμονται ανάμεσα στα μέλη, όπως στις συμβατικές επιχειρήσεις, όπου ανάλογα με το πλήθος των μετοχών, την συμμετοχή στο κεφάλαιο, καθώς και άλλες παραμέτρους οι εταίροι – μέτοχοι αποκομίζουν ποσοστά, ακόμα κι αν τα άτομα αυτά δεν εργάζονται ή δεν συμμετέχουν ενεργά στην λειτουργία της επιχείρησης.

Κατά το άρθρο 21 του Ν. 4430/2016³⁵ τα κέρδη της Κοιν.Σ.Επ διατίθενται ως εξής:

1. Κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού.
2. Κατά ποσοστό 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης, εκτός αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης του Φορέα αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση μέρους ή όλου του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του στοιχείου γ'.
3. Το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη γενικότερη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.

Έτσι λοιπόν, αποκλείεται σε κάθε περίπτωση διανομή κερδών στα μέλη σε ποσοστό ή επί το σύνολό τους, παρά μόνο εάν τα μέλη εργάζονται ως μισθωτοί εργαζόμενοι στον φορέα. Τέλος εφαρμόζεται το σύστημα «**σύγκλιση στην αμοιβή εργασίας**» κατά το οποίο, ο κατώτατος καθαρός μισθός δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερες από τρεις φορές τον κατώτατο. Παρόλα αυτά, με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης (κατά πλειοψηφία 2/3) μπορεί να αποφασιστεί διαφορετικά, όμως η συγκεκριμένη διάταξη ισχύει υποχρεωτικά σε κάθε μορφή σύμπραξης δύο ή περισσότερων φορέων.

3.3.6 Η φορολόγηση των Κοιν.Σ.Επ

Κατά το άρθρο 21 του Ν.4127/2013³⁶ για την φορολογία των εισοδημάτων, προερχόμενα από επιχειρηματική δραστηριότητα, ως κέρδος από επιχειρηματική δραστηριότητα θεωρείται το σύνολο των εσόδων από τις επιχειρηματικές συναλλαγές μετά την αφαίρεση των επιχειρηματικών δαπανών, των αποσβέσεων και των προβλέψεων για επισφαλείς απαιτήσεις. Στα έσοδα από τις επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την πώληση των στοιχείων του ενεργητικού της επιχείρησης, καθώς και το προϊόν της εκκαθάρισής της, όπως αυτά προκύπτουν στη διάρκεια του φορολογικού έτους. Ειδικά, για

---

³⁵ Ν. 4430/2016 Αρ.21 Παρ.2

³⁶ Ν. 4127/2013 Αρ.21 Παρ.1

τον προσδιορισμό του εισοδήματος από αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα στα έσοδα από επιχειρηματικές συναλλαγές περιλαμβάνονται τα έσοδα από την παραγωγή γεωργικών, πτηνοτροφικών, κτηνοτροφικών, δασοκομικών, υλοτομικών και αλιευτικών προϊόντων. Ειδικά, για τους ασκούντες ατομική αγροτική επιχειρηματική δραστηριότητα, στον προσδιορισμό του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα περιλαμβάνονται εκ των άμεσων ενισχύσεων του Πυλώνα I της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, όπως αυτές ορίζονται, μόνο η βασική ενίσχυση καθώς και, κατά το ποσό που υπερβαίνουν τις δώδεκα χιλιάδες (12.000) ευρώ, οι πράσινες και συνδεδεμένες ενισχύσεις. Οι αγροτικές αποζημιώσεις στο σύνολο τους δεν περιλαμβάνονται στον προσδιορισμό του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ειδικά, για τους φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, στον προσδιορισμό του κέρδους από επιχειρηματική δραστηριότητα δεν περιλαμβάνεται ποσοστό έως 35% των κερδών προ φόρων, εφόσον αυτό καταβάλλεται στους εργαζομένους τους.

Γενικότερα, τόσο σε Ευρωπαϊκό, όσο και εθνικό επίπεδο οι σχετικές διατάξεις και η νομοθεσία ενισχύουν τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις και τους φορείς Κοινωνικής Οικονομίας προσφέροντας θεσμικά πλεονεκτήματα, όπως η παροχή κινήτρων έναρξης Κοινωνικών Επιχειρήσεων, μέσα από την διαμόρφωση ενός ιδιαίτερου φορολογικού περιβάλλοντος, αλλά και την χρηματοδοτική ενίσχυση και την σύσταση συστημικών επενδυτικών εργαλείων και ταμείων.

Βασική αιτία για την δημιουργία αυτού του ειδικού φορολογικού καθεστώτος αποτελεί η κατανόηση του γεγονότος, ότι η Κοινωνική Επιχείρηση αφενός αποτελεί φορέας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, με βασική επιδίωξη την επίλυση κοινωνικών προβλημάτων και την υποστήριξη αδύναμων κοινωνικών ομάδων, αλλά και την ιδιαίτερη σχέση των φορέων με την κερδοσκοπία, την διανομή των κερδών και την δημιουργία θέσεων εργασίας.

Φυσικά, η παροχή αυτών των χρηματοδοτικών ενισχύσεων, σε συνδυασμό με την προστατευτική φορολογική πολιτική, που εφαρμόζεται στην χώρα μας και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελεί κίνητρο και για την χρήση των φορών ως μέσο φοροδιαφυγής και συγκάλυψης οικονομικών εγκλημάτων που αμαυρώνουν τη σπουδαιότητα της Κοινωνικής Επιχείρησης και έχουν ως αποτέλεσμα, την δημιουργία κλίματος προκατάληψης και επιφυλακτικότητας μιας μεγάλης μερίδας ανθρώπων έναντι του θεσμού.

3.4 Η διαδικασία ίδρυσης των Κοιν.Σ.Επ

Στη χώρα μας, η Κοινωνική Οικονομία αναπτύχθηκε κυρίως μετά το 2000 και θεσμοθετήθηκε με το Ν.4019/2011. Σύμφωνα με στοιχεία της αρμόδιας Υπηρεσίας (Τμήμα Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης) έως και τις 27/10/2016, πραγματοποιήθηκαν 1221 εγγραφές Κοινωνικών Επιχειρήσεων, εκ των οποίων παραμένουν ενεργές 908. Πολλές από αυτές έχουν να επιδείξουν σημαντικό έργο και έχουν δημιουργήσει πολλαπλασιαστικά οφέλη στην τοπική κοινωνία μέσω της παραγωγής προϊόντων, της παροχής υπηρεσιών και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης.

Η δημιουργία μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης ή ενός Συνεταιρισμού Εργαζομένων απαιτεί τυπικές διαδικασίες ίδρυσης και ουσιαστικές ενέργειες σχεδιασμού έναρξης και ανάπτυξης των δραστηριοτήτων της. Οι τυπικές - υποχρεωτικές διαδικασίες ίδρυσης αφορούν την εγγραφή στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Η διαδικασία ίδρυσης αποτελείται από δύο διαδοχικά βήματα ενώ περιγράφεται αναλυτικά, στην Υ.Α 61621/δ5/2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/2017) και περιλαμβάνει τα εξής:

1) Υποβολή αίτησης με συνημμένο το Καταστατικό και επιπλέον δικαιολογητικά (περιγράφονται στην Υ.Α και διαφέρουν ανάλογα με την κατηγορία του Φορέα).

2) Έναρξη εργασιών στην αρμόδια Δ.Ο.Υ

Στις ουσιαστικές ενέργειες σχεδιασμού ανήκουν τόσο η προπαρασκευή διαφόρων επιχειρηματικών εργαλείων, όπως είναι η έρευνα αγοράς και το επιχειρηματικό σχέδιο, όσο και η κινητοποίηση και ενημέρωση των πιθανών εταίρων της με στόχο τη δημιουργία του αρχικού πυρήνα της επιχείρησης και την προσέλκυση και άλλων ατόμων ή φορέων που πιθανόν ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν

3.5 Το καταστατικό των Κοιν.Σ.Επ

Για την σύσταση μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης απαραίτητη προϋπόθεση είναι η σύνταξη καταστατικού εγγράφου. Το καταστατικό δεν αποτελεί συμβολαιογραφικό, αλλά ιδιωτικό έγγραφο επομένως, δεν απαιτείται συμβολαιογραφική πράξη. Στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Εργασίας <http://www.yrakr.gr> οι ενδιαφερόμενοι εκτός από συμβουλές, νέα και ενημερωτικό υλικό σχετικά με τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις, μπορούν επίσης να βρουν πρότυπα καταστατικά, πρότυπες αιτήσεις και όλα τα απαραίτητα έγγραφα για την διαδικασία σύστασης.

Συγκεκριμένα ανοίγοντας τον σύνδεσμο του Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας από το μενού επιλογών, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν εύκολα να αποθηκεύσουν σε ψηφιακή μορφή και να εκτυπώσουν αιτήσεις, φόρμες και έγγραφα τα οποία θα χρειαστούν κατά τα διάφορα στάδια σύστασης της επιχείρησης. Η παροχή πληροφοριών, η απάντηση ερωτημάτων και η παροχή προτύπων εγγράφων, επιταχύνει την όλη διαδικασία, μειώνει την γραφειοκρατία και υποστηρίζει άτομα χωρίς επιχειρηματική εμπειρία, να ολοκληρώσουν σύντομα και εύκολα την διαδικασία ίδρυσης.

Το καταστατικό λαμβάνει έγκριση από το Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας προκειμένου η επιχείρηση να αποκτήσει νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα. Κατά τον νόμο το καταστατικό πρέπει υποχρεωτικά να περιλαμβάνει τα ακόλουθα στοιχεία προκειμένου να είναι έγκυρο³⁷:

- ✓ Την επωνυμία, την έδρα και το σκοπό της Κοιν.Σ.Επ.

Ως έδρα ορίζεται ο δήμος, στην περιφέρεια του οποίου έχει την έδρα του ο φορέας. Η επωνυμία της Κοιν.Σ.Επ. ορίζεται από το σκοπό της και το είδος της Κοιν.Σ.Επ.. Ονόματα μελών ή τρίτων δεν περιλαμβάνονται στην επωνυμία της Κοιν.Σ.Επ.

- ✓ Για τα φυσικά πρόσωπα: τα ονοματεπώνυμα, τις διευθύνσεις κατοικίας, τους Α.Φ.Μ. των ιδρυτικών μελών και αντίστοιχα για τα νομικά πρόσωπα: την επωνυμία, την έδρα, τον Α.Φ.Μ. και τον αριθμό Γ.Ε.Μ.Η.
- ✓ Τους όρους εξόδου και εισόδου των μελών και τους λόγους αποβολής ενός μέλους.

---

³⁷ Ν.4430/2016 Άρ.15 Παρ.3

- ✓ Την έκταση της ευθύνης των μελών.
- ✓ Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας.
- ✓ Τον ορισμό της προσωρινής Διοικούσας Επιτροπής που θα μεριμνήσει για την έγκρισή του και τη σύγκληση της πρώτης γενικής συνέλευσης για ανάδειξη των οργάνων διοίκησης της Κοιν.Σ.Επ.

Σε περίπτωση όπου τα παραπάνω στοιχεία δεν συμπεριλαμβάνονται στο καταστατικό της επιχείρησης, τότε αυτό θεωρείται άκυρο και απορρίπτεται από το Μητρώο.

4 Ευρωπαϊκοί θεσμοί και οργανισμοί για την Κοινωνική Οικονομία

Ένα μεγάλο μερίδιο της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από φορείς Κοινωνικής Οικονομίας. Πρόκειται για οργανισμούς και επιχειρήσεις, οι οποίοι αποσκοπούν στην κοινωνική ολοκλήρωση και την υποστήριξη ατόμων που ανήκουν σε ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες. Η δραστηριότητα των οργανώσεων και των επιχειρήσεων αυτών, έχει ως αποτέλεσμα την οικοδόμηση ενός ευρύτατου δικτύου παροχής υπηρεσιών και διανομής προϊόντων σε ολόκληρο το φάσμα της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς.

Σύμφωνα με στοιχεία της Γενικής Διεύθυνσης για την Ανάπτυξη³⁸ (Directorate General Growth – Internal Market and SMEs) ο τομέας της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ευρώπη συντίθεται από δύο εκατομμύρια κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 10% της επιχειρηματικής οργάνωσης στην Ένωση. Επιπλέον οι επιχειρήσεις αυτές απασχολούν 11 εκατομμύρια εργαζομένους, ποσοστό 6% της Ευρωπαϊκής αγοράς εργασίας.

Τα ποσοστά είναι εντυπωσιακά και καταστούν την Κοινωνική Οικονομία μια μορφή οικονομικής οργάνωσης η οποία δεν μπορεί πλέον να παραβλέπεται και να λειτουργεί στο περιθώριο.

Όμως, πρέπει να σημειωθεί το γεγονός ότι σε Ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχουν τρία βασικά ζητήματα σχετικά με την ανάπτυξη των κοινωνικών επιχειρήσεων:

- Η αδυναμία τους να βρουν πρόσβαση σε χρηματοδότηση, εξαιτίας του μικρού κύκλου εργασιών της πλειονότητας τους.
- Ο χαμηλός βαθμός αναγνώρισης και κατανόησης της λειτουργίας τους από το κοινό.
- Τις διαφοροποιήσεις στην εκάστοτε εθνική νομοθεσία των κρατών – μελών που πολλές φορές εμποδίζει την διακρατική συνεργασία, την ανάπτυξη δικτύων και την δραστηριότητα των επιχειρήσεων σε περισσότερες από μια χώρες της Ένωσης.

Για την αντιμετώπιση των παραπάνω προβλημάτων η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οργανώνει και υλοποιεί διάφορες στοχευμένες στρατηγικές δράσεις, όπως:

---

³⁸ <http://ec.europa.eu/growth>

- Την σύσταση εξειδικευμένων χρηματοδοτικών ταμείων, ειδικά για τους φορείς Κοινωνικής Οικονομίας, όπως το European Social Fund.
- Παρέχει το δικαίωμα στις Κοινωνικές Επιχειρήσεις να συμμετέχουν στους δημόσιους διαγωνισμούς και τα προγράμματα.
- Υποστηρίζει καινοτόμες προσπάθειες, διεξάγοντας τον διαγωνισμό κοινωνικής καινοτομίας και προβάλλοντας τα θετικά αποτελέσματα των δράσεων των φορέων.
- Παρέχοντας άμεσες επιχορηγήσεις, μέσω του European Structural and Investment Fund, καθώς και του European Regional Development Fund.
- Δημιουργώντας ψηφιακές πλατφόρμες, όπου οι κοινωνικοί επιχειρηματίες μπορούν να μοιράζονται ιδέες και να αναπτύσσουν συνεργασίες.

Ένα από τα βασικότερα και σημαντικότερα συμπεράσματα της παρούσας πτυχιακής εργασίας και συγκεκριμένα του τέταρτου κεφαλαίου είναι η εξέχουσα σημασία του ρόλου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των θεσμικών οργάνων της, στην ανάπτυξη του κλάδου της Κοινωνικής Οικονομίας και των φορέων της.

Αυτό που πρέπει να γίνει, όμως, κατανοητό είναι το γεγονός, ότι διαχρονικά εξελίσσεται ένα ευρύ καινοτόμο αναπτυξιακό πανευρωπαϊκό σχέδιο, το οποίο συνδυάζει εκτός άλλων ένα πλέγμα από περιβαλλοντικούς, αναπτυξιακούς και κοινωνικούς στόχους για τα κράτη μέλη και συνοπτικά παρουσιάζεται ως **‘Ευρωπαϊκή στρατηγική ορίζοντας 2020’**. Αυτό σηματοδοτεί την ενσωμάτωση της Κοινωνικής Οικονομίας στα αναπτυξιακά σχέδια και την νομοθετική δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης με προφανή αποτελέσματα στην πολιτική βούληση της, όπως αυτή εκφράζεται μέσω των θεσμών και των οργάνων της, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (European Commission) το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (European Parliament) και τις αρμόδιες Γενικές Διευθύνσεις (Directorates General).

Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να σχηματίζεται η εντύπωση, πως η Ένωση αποτελεί απλά ένα χρηματοδοτικό εργαλείο ή ακόμα χειρότερα το μέσω πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία, τα οποία προσφέρουν άφθονα χρήματα για κατασπατάληση, τόσο από δημοσίους φορείς, όσο και από ιδιώτες.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση επενδύει συστηματικά και οργανωμένα μέσω των χρηματοδοτικών της οργανισμών και ταμείων στην Κοινωνική Οικονομία και υπολογίζει στην δημιουργία κοινωνικού ανταποδοτικού οφέλους, το οποίο συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των στόχων του Ορίζοντα 2020.

Βασικό κίνητρο για την ενίσχυση των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί η από την βάση προς τα επάνω κοινωνική ολοκλήρωση (bottom-up integration) και η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, όπως η ανεργία ειδικά στους νέους, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η μετανάστευση και η από-ανάπτυξη.

4.1 Θεσμοί

Οι θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατέχουν κεντρικό ρόλο στην έρευνα, κατανόηση και ερμηνεία των τάσεων της οικονομικής και επιχειρηματικής οργάνωσης, που έχει ως αποτέλεσμα αφενός την αναβάθμιση της υπάρχουσας νομοθεσίας και αφετέρου την παραγωγή νέας νομοθεσίας η οποία, δεν θα παραβλέπει τις ανάγκες των ιδιωτών και των επιχειρήσεων, δεν θα παρεμποδίζει τον ανταγωνισμό, δεν θα δημιουργεί αγκυλώσεις και νομοθετικά χάσματα, ενώ θα προάγει την ισότητα, την δικαιοσύνη και την ευημερία. Στην ενότητα αυτή θα παρουσιαστούν συνοπτικά οι βασικοί θεσμικοί παράγοντες που χαράσσουν την πολιτική της Ένωσης σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία και τους φορείς της.

Τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αναγνωρίζοντας την σπουδαιότητα του κλάδου της Κοινωνικής Οικονομίας, έχουν εκδώσει ένα πλήθος πρωτοβουλιών και επίσημων εγγράφων (περισσότερα από 170 από το 2000) σχετικά με την στρατηγική και την πολιτική προσέγγιση για την ανάπτυξη φορέων και επιχειρήσεων.

Προφανώς υπάρχει πολύ υλικό προς ανάλυση και επεξήγηση στο κεφάλαιο αυτό, όμως θα ήταν αδύνατο να συμπεριληφθούν όλες οι πτυχές της πολιτικής της Ένωσης, ή έστω να παρουσιαστούν όλες οι δράσεις και πρωτοβουλίες. Θα γίνει μια προσπάθεια να αναφερθούν οι βασικότερες πτυχές και οι κύριοι παίκτες, καθώς επίσης και η κουλτούρα της Ένωσης σχετικά με τα θέματα που αφορούν τις κοινωνικές επιχειρήσεις.

4.1.1 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει βασική αποστολή, να προάγει το γενικό συμφέρον της Ένωσης προτείνοντας και επιβάλλοντας νομοθεσία, καθώς και εφαρμόζοντας πολιτικές και τον προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι το **πολιτικά**

ανεξάρτητο εκτελεστικό όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι το μόνο αρμόδιο όργανο για την κατάρτιση προτάσεων για **νέα ευρωπαϊκή νομοθεσία**, και εφαρμόζει τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ε.Ε.

Η Επιτροπή είναι το μόνο όργανο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο υποβάλλει νομοθετικές προτάσεις για έγκριση από το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, και το οποίο:

- Προστατεύει τα συμφέροντα της Ένωσης και των πολιτών της σε ζητήματα που δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά σε εθνικό επίπεδο.
- Αποσαφηνίζει τεχνικές λεπτομέρειες, αφού συμβουλευτεί εμπειρογνώμονες και το κοινό.
- Διαχειρίζεται τις πολιτικές της ένωσης και κατανέμει τους χρηματοδοτικούς πόρους της.
- Καθορίζει τις προτεραιότητες δαπανών της Ένωσης, από κοινού με το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο.
- Καταρτίζει τους ετήσιους προϋπολογισμούς και τους υποβάλλει προς έγκριση στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.
- Εποπτεύει το πώς δαπανώνται τα χρήματα της Ένωσης, μέσω εξονυχιστικού ελέγχου που πραγματοποιεί το Ελεγκτικό Συνέδριο.
- Επιβάλλει την εφαρμογή του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Μαζί με το Δικαστήριο, διασφαλίζει ότι το δίκαιο της Ένωσης εφαρμόζεται ορθά σε όλα τα κράτη μέλη.
- Εκπροσωπεί την ΕΕ στη διεθνή σκηνή.
- Ομιλεί εξ ονόματος όλων των χωρών της Ένωσης σε διεθνείς οργανισμούς, ειδικότερα στους τομείς της εμπορικής πολιτικής και της ανθρωπιστικής βοήθειας.
- Διαπραγματεύεται διεθνείς συμφωνίες εξ ονόματος της Ένωσης.

Η Γενική Διεύθυνση Για την Ανάπτυξη (DG Growth) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατέχει κεντρικής σημασίας ρόλο στα ζητήματα Κοινωνικής Οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Η ολομέλεια της Επιτροπής ενσωμάτωσε τους φορείς Κοινωνικής Οικονομίας στο έργο της

σχετικά με το επιχειρηματικό περιβάλλον³⁹ και τα επενδυτικά ταμεία, συγκεκριμένα στα εξειδικευμένα επενδυτικά ταμεία για την Κοινωνική Οικονομία (Social Investment Funds).

Επιπροσθέτως, άλλες πρωτοβουλίες, όπως η αναθεώρηση του κανονισμού περί δημοσίων συμβάσεων (Public Procurement Initiative) είχαν ως αποτέλεσμα την προσαρμογή των δημοσίων διαγωνισμών, έτσι ώστε να συμμετέχουν και κοινωνικές επιχειρήσεις, γεγονός εξαιρετικά σημαντικό για την διεύρυνση του κύκλου εργασιών των μικρομεσαίων επιχειρήσεων του κλάδου της Κοινωνικής Οικονομίας.

Η Ευρωπαϊκή επιτροπή πλέον αναπτύσσει και υλοποιεί μια ολιστική προσέγγιση για την ανάπτυξη των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας, παρέχοντας την δυνατότητα να συμμετέχουν σε ερευνητικά, αναπτυξιακά και άλλα προγράμματα τα οποία εποπτεύει η Γενική Διεύθυνση για την ανάπτυξη, όπως το πρόγραμμα COSME για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και την καινοτομία, το πρόγραμμα Horizon για την έρευνα και ανάπτυξη, τα προγράμματα Interreg και Erasmus Plus για την εκπαίδευση και κατάρτιση των κοινωνικών επιχειρηματιών και των στελεχών των φορέων, καθώς και τα περιφερειακά αναπτυξιακά προγράμματα των κρατών μελών όπως για παράδειγμα το ΕΣΠΑ.

Οι παραπάνω ενέργειες είναι αποτέλεσμα δημόσιας διαβούλευσης, έρευνας και μελέτης επιτροπών και αρμοδίων οργάνων. Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να μελετήσουν τα εγχειρίδια των προαναφερθέντων προγραμμάτων, για να κατανοήσουν τις παραμέτρους συμμετοχής των επιχειρήσεων τους και να χρησιμοποιήσουν τις πλατφόρμες των προγραμμάτων για να βρουν συνεργάτες και να καταθέσουν τις προτάσεις τους προκειμένου να χρηματοδοτηθούν.

Το 2011 (έτος που συμπίπτει με την εφαρμογή του Ν.4019/2011⁴⁰ για την «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» στην χώρα μας) εφαρμόζεται η Πρωτοβουλία για τις Κοινωνικές Επιχειρήσεις (Social Business Initiative – SBI) η οποία αποσκοπεί στην ενίσχυση και υποστήριξη των βασικών παικτών στον κλάδο της Κοινωνικής Οικονομίας. Βασικά σημεία της εν λόγω πρωτοβουλίας αποτελούν:

- Η υποστήριξη των κοινωνικών επιχειρήσεων να βρουν πηγές χρηματοδότησης.
- Την ανάπτυξη των φορέων και την ενίσχυση της βιωσιμότητάς τους.

---

³⁹ Small Business Act (SBA)

⁴⁰ ΝΟΜΟΣ 4019/2011 | ΦΕΚ Α 216-2011

- Την ανάπτυξη ενός φιλικού νομικού περιβάλλοντος.
- Την ενθάρρυνση των μικρο-επενδύσεων με σαφές νομικό πλαίσιο στα κράτη μέλη (microcredit).
- Την δημιουργία του προγράμματος EaSI (Entrepreneurship and Social Innovation Program) για την εργασία και την κοινωνική καινοτομία.
- Την επενδυτική προτεραιότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων στο ERDF (European Regional Development Fund).
- Την υποστήριξη των εθνικών κυβερνήσεων να κατανοήσουν και να αφομοιώσουν την νέα νομοθεσία.
- Την απλοποίηση της νομοθεσίας και των κανονιστικών πλαισίων για την χρηματοδότηση των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Ενώ έχει τα ακόλουθα αποτελέσματα:

- Τον σχηματισμό του κανονιστικού πλαισίου για τα ταμεία κοινωνικών επενδύσεων.
- Την σύσταση του EUSEF - European Social Entrepreneurship Fund.
- Την δημιουργία του Ν.346/2013 για την λειτουργία του EUSEF.
- Την συλλογή καλών πρακτικών.
- Την δημιουργία βάσης δεδομένων για την χαρτογράφηση των κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ένωση.
- Την δημιουργία διαδικτυακής πλατφόρμας δικτύωσης και ανταλλαγής πληροφοριών, για επιχειρήσεις και κοιτίδες νεοφυούς επιχειρηματικότητας.
- Την συμμετοχή των κοινωνικών επιχειρηματιών σε προγράμματα εκπαίδευσης και ανάπτυξης ικανοτήτων.
- Την συμμετοχή των κοινωνικών επιχειρήσεων στα προγράμματα και τους δημόσιους διαγωνισμούς.

Το 2012 ιδρύθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η ομάδα εμπειρογνομόνων για θέματα κοινωνικής επιχειρηματικότητας, με την ονομασία GECES⁴¹. Αν και ο ρόλος της ήταν καθαρά συμβουλευτικός προς την Επιτροπή, αποτέλεσε καταλυτικός παράγοντας προκειμένου να υλοποιηθούν με επιτυχία οι παραπάνω ενέργειες, καθώς και να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα των μέτρων που εφαρμόστηκαν από την έναρξη της Social Business Act ένα χρόνο νωρίτερα.

Παράλληλα, η Γενική Διεύθυνση για την Εργασία (DG Employment, Social Affairs and Inclusion) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο στο πλαίσιο της στρατηγικής Ορίζοντας 2020 και συγκεκριμένα για την χρηματοδοτική περίοδο 2014-2020 κατήρτισε και ενέκρινε προϋπολογισμό ύψους 815 εκατομμυρίων ευρώ για το Πρόγραμμα Εργασίας και Κοινωνικής Καινοτομίας (Program for Employment and Social Innovation-EaSI).

Το πρόγραμμα έχει ως βασικό σκοπό την υποστήριξη των προσπαθειών που καταβάλλουν τα κράτη μέλη να αφομοιώνουν τις πολιτικές μεταρρυθμίσεις της Ένωσης σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία και Επιχειρηματικότητα, να συντονίσει τους αρμόδιους πολιτικούς φορείς και θεσμούς να αναγνωρίσει και να αναλύσει καλές πρακτικές που εφαρμόζονται με επιτυχία από κοινωνικές επιχειρήσεις και φυσικά να τις μοιραστεί με νέους κοινωνικούς επιχειρηματίες.

Το πρόγραμμα EaSi έρχεται να ολοκληρώσει και να επεκτείνει την δραστηριότητα τριών προγραμμάτων:

- Progress Program for Employment and Social Solidarity.
- EURES: European Employment Services.
- European Progress Microfinance Facility.

Σε συνδυασμό με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (European Social Fund) το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Ενίσχυση των Αδυνάτων (The Fund for European Aid to the Most Deprived) και του Ευρωπαϊκού Ταμείου για την Προσαρμογή στην Παγκοσμιοποίηση (European Globalization Adjustment Fund) θα σχηματιστούν τέσσερις βασικοί άξονες για την επιτυχή

---

⁴¹ Στην βιβλιογραφία υπάρχει η δημοσιευμένη έκδοση της έκθεσης με την πλήρη αναφορά των ευρημάτων των ειδικών της GECES.

υλοποίηση της Πρωτοβουλίας για την Εργασία και την Κοινωνική Ολοκλήρωση (EU Initiative for Social Inclusion).

Στην επόμενη ενότητα θα παρουσιαστούν τα βασικότερα χρηματοδοτικά ταμεία της Ένωσης, τα οποία αφορούν την Κοινωνική Οικονομία και επιχειρηματικότητα, δηλαδή αποτελούν τους αρμόδιους χρηματοδοτικούς οργανισμούς, οι οποίοι διαθέτουν εξειδικευμένα προγράμματα χρηματοδότησης προσαρμοσμένα στις ανάγκες μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεων και καταστατικός τους σκοπός αποτελεί η ενίσχυση των φορέων Κοινωνικής Οικονομίας.

Φυσικά υπάρχουν πολλά περισσότερα ταμεία και προγράμματα, τα οποία όμως δεν αφορούν αποκλειστικά την Κοινωνική Οικονομία, είτε δεν έχουν ειδικό συντελεστή βαρύτητας για τις κοινωνικές επιχειρήσεις και επομένως δεν θα μας απασχολήσουν περαιτέρω στην παρούσα πτυχιακή εργασία.

4.2 Χρηματοδοτικά ταμεία και προγράμματα χρηματοδότησης

Κατά τα τελευταία χρόνια, ιδίως από το 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δημιουργήσει τόσο το νομοθετικό περιβάλλον, όσο και το στρατηγικό αναπτυξιακό πλαίσιο για την ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Το η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει και την δημιουργία χρηματοδοτικών ταμείων, με εξειδικευμένα προγράμματα, που καλύπτουν τις ανάγκες των κοινωνικών επιχειρήσεων, αλλά και την προσαρμογή υπαρχόντων προγραμμάτων, προκειμένου να μπορούν οι φορείς να συμμετέχουν.

4.2.1 ESF - European Social Fund

Σημαντικό Χρηματοδοτικό Ταμείο της Ένωσης για την Κοινωνική Οικονομία και την ανάπτυξη των φορέων της είναι το ESF (European Social Fund). Αν και μετράει ήδη 60 χρόνια λειτουργίας, το ESF εναρμονίζεται με τους στόχους και την δράση των κοινωνικών επιχειρήσεων, αφού θεμελιώδης και καταστατικός του σκοπός αποτελεί η δημιουργία ευκαιριών ποιοτικής και σταθερής εργασίας για τους Ευρωπαίους πολίτες, ιδιαίτερα για όσους αδυνατούν να εργαστούν διότι ανήκουν σε ευαίσθητες ομάδες όπως, τα άτομα με αναπηρία, οι πρόσφυγες και μετανάστες κλπ. Για να πετύχει τον στόχο αυτό το ESF διαθέτει ετήσιο προϋπολογισμό ύψους δέκα δισεκατομμυρίων ευρώ.

Η Ένωση κατανέμει τους πόρους του ESF στα κράτη μέλη, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν τα εθνικά επιχειρησιακά προγράμματα. Βασικό χαρακτηριστικό της χρηματοδότησης του ESF αποτελεί το γεγονός, ότι χρηματοδοτεί έργα (projects on the ground) στα οποία συμμετέχουν τα άτομα, οι φορείς οι κοινωνικές επιχειρήσεις και οι Μη Κερδοσκοπικές Οργανώσεις λαμβάνοντας πόρους.

Το ESF σχεδιάστηκε και υλοποιείται μέσω της συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και των εθνικών κυβερνήσεων των κρατών μελών, αυτό σημαίνει ότι τα έργα είναι συγχρηματοδοτούμενα από το ESF σε ποσοστό 50% - 85% ή 95% σε εξαιρετικές προπτώσεις και την συμμετοχή των εθνικών ή περιφερειακών αρχών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την ενεργοποίηση της Social Business Initiative και την νέα σχετική νομοθεσία για την Κοινωνική Οικονομία, στοχεύει στην διενέργεια 'κοινωνικών επενδύσεων' μέσω του ESF.

Συγκεκριμένα η Γενική Διεύθυνση για την Εργασία, ορίζει την κοινωνική επένδυση ως **«το να επενδύεις στους ανθρώπους αναπτύσσοντας τις ικανότητες του και να αναπτύσσεις πολιτικές, οι οποίες υποστηρίζουν τα άτομα αυτά να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας, προκειμένου να επιτυγχάνεται κοινωνική ολοκλήρωση»**. Η μείωση της ανεργίας ειδικά για τους νέους αποτελεί βασικός αναπτυξιακός στόχος του στρατηγικού πλαισίου Ορίζοντας 2020 και επικρατεί η πεποίθηση ότι η Κοινωνική Οικονομία είναι το μέσο για την επίτευξη των κοινωνικών και οικονομικών – αναπτυξιακών στόχων του Ορίζοντα.

4.2.2 EaSI Program for Employment and Social Innovation

Το 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιλαμβανόμενη την ανάγκη συντονισμού των διαφόρων χρηματοδοτικών ταμείων, με σκοπό την αποδοτικότερη λειτουργία τους, αποφάσισε τον σχηματισμό του EaSI. Το πρόγραμμα ενσωματώνει τρία διαφορετικά προγράμματα τα οποία λειτουργούσαν ξεχωριστά την χρηματοδοτική περίοδο 2007-2013:

- Το πρόγραμμα Progress.
- Το πρόγραμμα EURES.
- Και το πρόγραμμα PROGRESS microfinance.

Σχηματίζοντας έτσι του τρεις νέους άξονες του προγράμματος EaSI:

- Η αναβάθμιση της εργασίας και της κοινωνικής πολιτικής μέσω του άξονα PROGRESS (61% του συνολικού προϋπολογισμού).
- Η εργασιακή ευελιξία και κινητικότητα με τον άξονα EURES (18% του συνολικού προϋπολογισμού).
- Η πρόσβαση στην μικρο-χρηματοδότηση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις μέσω του άξονα μικρο-χρηματοδότηση και κοινωνική επιχειρηματικότητα (21% του συνολικού προϋπολογισμού).

Ο συνολικός προϋπολογισμός του ταμείου για την χρηματοδοτική περίοδο 2014-2020 ανέρχεται στα 919,469,000 ευρώ, τα οποία θα χρηματοδοτήσουν τους παρακάτω στόχους:

- Ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των θεσμών της Ένωσης και των εθνικών κυβερνήσεων, για την επίτευξη των κοινών στόχων.
- Δημιουργία πολιτικών προστασίας του εργαζομένου και επιτυχή υλοποίησή τους.
- Ευρύτερη πρόσβαση κοινωνικών επιχειρήσεων σε προγράμματα χρηματοδότησης.

4.2.3 The European Globalization Adjustment Fund

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την προσαρμογή στην παγκοσμιοποίηση έχει ως καταστατική επιδίωξη να βοηθήσει τα άτομα που μένουν εκτός αγοράς εργασίας λόγω της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης, να ενταχθούν στην κοινωνική και οικονομική ή και επιχειρηματική ζωή.

Για την περίοδο 2014-2020 ο συνολικός προϋπολογισμός ανέρχεται στα 150 εκατομμύρια ευρώ, τα οποία θα ενισχύουν άτομα που προέρχονται από ειδικές ή ευάλωτες ομάδες να:

- Αναπτύξουν ικανότητες με υψηλή ζήτηση στην αγορά εργασίας.
- Να βρουν αξιοπρεπείς θέσεις μόνιμης και σταθερής εργασίας.
- Να δημιουργήσουν τις δικές τους επιχειρήσεις (κοινωνικές επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς κλπ).

4.2.4 Europe's program for small and medium-sized enterprises COSME

Το πρόγραμμα COSME για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις λειτουργεί υπό την Γενική Διεύθυνση για την Ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στόχος του προγράμματος αποτελεί η διευκόλυνση μικρών και μεσαίων επιχειρηματικών οργανισμών να συμμετέχουν σε αναπτυξιακά έργα και να αποκτούν πρόσβαση σε χρηματοδότηση καθώς και τραπεζικό δανεισμό, μέσω της χορήγησης πιστοληπτικών εγγυήσεων από επίσημα θεσμικά Ευρωπαϊκά όργανα.

Επιπλέον το πρόγραμμα υποστηρίζει τις επιχειρήσεις να εισέρχονται σε νέες προϊόντικές και γεωγραφικές αγορές προκειμένου, να είναι βιώσιμες και κερδοφόρες. Παρέχει πλατφόρμες δικτύωσης των επιχειρήσεων, έτσι ώστε να έρχονται σε επαφή με υποψήφιους επενδυτές και συμβούλους – εξειδικευμένους συνεργάτες και φυσικά υπηρεσίες για την ενημέρωση των επιχειρηματιών σχετικά με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία και τις επιχειρηματικές ευκαιρίες που δημιουργεί.

Όσο αφορά τα άτομα, το πρόγραμμα υποστηρίζει τους επιχειρηματίες, ειδικά τους νέους, τις γυναίκες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, τους πρόσφυγες κλπ, να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν τις επιχειρηματικές τους ικανότητες. Βελτιώνοντας την διοικητική λειτουργία και την νομοθεσία της Ένωσης, το πρόγραμμα στοχεύει στην βελτιστοποίηση των επιχειρηματικών συνθηκών και την ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρηματικών ιδεών και πρακτικών.

Οι Ελληνικές κοινωνικές επιχειρήσεις και οργανισμοί του Δημοσίου Τομέα, έχουν την δυνατότητα να λαμβάνουν επιχορηγήσεις από τα ταμεία της Ένωσης, καθώς και να συμμετέχουν σε έργα, τα οποία χρηματοδοτεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Έτσι δίνεται η ευκαιρία να συνεργαστούν με φορείς, οργανισμούς και επιχειρήσεις από τα κράτη μέλη, να δημιουργήσουν δίκτυα συνεργασίας, να ανταλλάξουν καλές πρακτικές, γνώσεις και επιχειρηματικές ιδέες.

Η συμμετοχή των Ελληνικών επιχειρήσεων σε ανάλογα προγράμματα είναι εξαιρετικά σημαντική, καθώς πέρα από τις χρηματοδοτήσεις, τα προγράμματα δίνουν την ευκαιρία στους Έλληνες να αποκτήσουν μια Ευρωπαϊκή νοοτροπία στα θέματα Κοινωνικής Οικονομίας, να αναπτύξουν συνεργασίες και να διδαχτούν από τα παραδείγματα κρατών μελών, όπου η κοινωνική επιχειρηματικότητα έχει ωριμάσει και θεωρείται σημαντικό μέρος της εθνικής οικονομίας.

5 Μελέτη περίπτωσης Κοιν.Σ.Επ Interneco Social Investors Center

Επωνυμία	Interneco Social Investors Center
Έτος Ίδρυσης	2016
Νομική Μορφή	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας
Έδρα	Δήμος Λουτρακίου, Κορινθία
Μέλη	6
Αξίας Συν. Μερίδας	100 €
Τομέας Εργασίας	Αξιοποίηση Ευρωπαϊκών Χρηματοδοτικών Εργαλείων

Πίνακας 5 Εταιρικό προφίλ Interneco

Όταν αποφασίσαμε να ξεκινήσουμε την επιχειρηματική μας προσπάθεια, φίλοι και συγγενείς μας απέτρεψαν. Μας προειδοποίησαν ότι επιλέξαμε ‘λάθος εποχή’ για να ιδρύσουμε την δική μας επιχείρηση. Φυσικά, είχαν δίκιο, ήταν πολύ δύσκολο, οικονομικά ριψοκίνδυνο και υπήρχε το ενδεχόμενο της αποτυχίας στο πρόγραμμα της επόμενης ημέρας.

Παρόλα αυτά δεν επιλέγουμε εμείς την εποχή ή τις συνθήκες υπό τις οποίες ζούμε και εργαζόμαστε. Μπορούμε όμως να επιλέξουμε πως θα διαχειριστούμε τις καταστάσεις και να κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για εμάς τις οικογένειες μας, καθώς και την κοινότητα στην οποία ζούμε.

Η Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Interneco ιδρύθηκε υπό τις διατάξεις του Νόμου 4019/2011, με έδρα το Λουτράκι Κορινθίας, έχοντας ως βασικό σκοπό την ικανοποίηση βασικών αναγκών της κοινωνίας μέσω της αξιοποίησης αναπτυξιακών Ευρωπαϊκών χρηματοδοτικών εργαλείων. Πρόκειται για ανάγκες οι οποίες είτε μένουν εντελώς ανικανοποίητες, είτε παραμελούνται από την Πολιτεία, τις δομές του Κράτους πρόνοιας και τον Ιδιωτικό Τομέα.

Ως φορέας κοινωνικής οικονομίας η Interneco Social Investors Center επιδιώκει την δημιουργία προϋποθέσεων για την συμμετοχή των πολιτών στις δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και την υλοποίηση δράσεων με στόχο την συνεργασία φορέων του Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα, για την βελτιστοποίηση των υπηρεσιών που προσφέρονται στον πολίτη.

Δήλωση αποστολής

‘Αποστολή μας είναι η προώθηση των Αξιών της κοινωνικής οικονομίας και η ικανοποίηση συλλογικών αναγκών.’

Για την επίτευξη των στόχων μας, θέτουμε τα παρακάτω σημεία, ως βασικούς άξονες σχεδιασμού δράσης:

- Καταπολέμηση της ανεργίας
- Ανάπτυξη και καινοτομία για μικρομεσαίες επιχειρήσεις
- Αειφόρος εκπαίδευση και κατάρτιση των εργαζομένων
- Διάδοση των βέλτιστων πρακτικών
- Ανάμιξη όλων των κοινωνικών φορέων
- Βιώσιμη και αειφόρος ανάπτυξη μέσα από την ορθή κατανομή των φυσικών πόρων
Κοινωνική συνοχή
- Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση
- Ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης και των επιχειρηματικών ενώσεων
- Διεθνής συνεργασία και εξωστρέφεια

Από την πρώτη κιόλας ημέρα, κληθήκαμε να λάβουμε μια σειρά ζωτικής σημασίας αποφάσεων οι οποίες θα καθόριζαν την βιωσιμότητα της επιχείρησής μας. Στην πορεία κάναμε λάθη, καταβάλαμε προσπάθεια χωρίς να βλέπουμε εντυπωσιακά αποτελέσματα ή να εισπράττουμε αναγνώριση για την σκληρή δουλειά μας. Η επιμονή και αφοσίωση μας, όμως, μας επέβαλε να συνεχίσουμε. Για εμάς η μεγαλύτερη ανταμοιβή είναι η εμπειρία που αποκτούμε μέρα με την ημέρα. Ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα, την επιτυχία και την απολαβή, η σκληρή δουλειά και συνεχής προσπάθεια ήταν ο δρόμος που επιλέξαμε να ακολουθήσουμε.

5.1 Εντοπισμός προβλημάτων και επίλυση

Στην παρούσα ενότητα της μελέτης περίπτωσης θα παρουσιαστούν τα προβλήματα που αντιμετωπίσαμε ως νεοσύστατη Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, καθώς και οι λύσεις που επιλέξαμε προκειμένου να ξεπεράσουμε διαχειριστικά, οικονομικά, λειτουργικά, νομικά και άλλα εμπόδια. Κοιτάζοντας πίσω, μπορούμε να τονίσουμε τα λάθη ώστε να μην τα επαναλάβουμε, να αναδείξουμε τις επιτυχίες, να στοχεύσουμε στις ευκαιρίες που παρουσιάζονται και να αποφύγουμε τις αδυναμίες μας και τις απειλές στο επιχειρησιακό μας περιβάλλον, κατανοώντας καλύτερα το προφίλ της επιχείρησης μας και την αγορά στην οποία δραστηριοποιούμαστε.

5.1.1 Επιλογή έδρας και ανταγωνισμός

Η επιλογή έδρας και αγοράς στόχου πρέπει να ληφθεί πριν ακόμα συσταθεί και αποκτήσει νομική προσωπικότητα η επιχείρηση. Το γεγονός αυτό κάνει εξαιρετικά δύσκολη την οριστική απόφαση καθώς θα πρέπει να ληφθούν υπόψη σύνθετοι παράγοντες και τα πιθανά ενδεχόμενα που απορρέουν από την εκάστοτε επιλογή.

Η ορθή επιλογή επιχειρησιακού περιβάλλοντος, όπου η επιχείρηση θα προσφέρει τις υπηρεσίες της, θα αναπτύσσει δίκτυα συνεργασίας και θα ανταγωνίζεται, δεν δύναται να βασιστεί φυσικά σε εικασίες. Αντιλαμβανόμαστε το γεγονός, ότι για μια νεοσύστατη Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, η οποία στοχεύει να εισέλθει στο κλάδο των Ευρωπαϊκών έργων, η επιλογή έδρας ταυτίζεται με την επιλογή γεωγραφικής αγοράς αφού, ως επί το πλείστον, οι Ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις από Κοινοτικά Προγράμματα και Ταμεία υψηλού ενδιαφέροντος κατανέμονται σε επίπεδο περιφέρειας και μάκρο-περιφέρειας⁴².

Καταλήξαμε από κοινού, στο συμπέρασμα ότι ο τόπος μας, η Κορινθία και κατ' επέκταση η Περιφέρεια Πελοποννήσου, ήταν η πλέον βιώσιμη και ευνοϊκή επιλογή. Η πεποίθηση αυτή ενισχύεται αναλογιζόμενοι τις ποικίλες ευκαιρίες που παρουσιάζει η περιοχή, για την συγγραφή προτάσεων προς χρηματοδότηση με υψηλές προδιαγραφές και καινοτόμο

---

⁴² Για παράδειγμα η μάκρο-περιφέρεια Αδριατικής – Ιονίου η οποία από την ελληνική πλευρά συμπεριλαμβάνει την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας – Ηπείρου και Ιονίων Νήσων.

χαρακτήρα, σε καίριους τομείς ανάπτυξης, τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας, όσο και δευτεροβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, όπως:

- Η διεύρυνση της τουριστικής περιόδου και η επένδυση σε εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- Η αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος.
- Η ολοκληρωμένη διαχείριση αστικών και αγροτικών απορριμμάτων.
- Η ένταξη και υποστήριξη προσφύγων και μεταναστών.
- Η αντιμετώπιση της ανεργίας ειδικά στους νέους.
- Η χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων και κοινωνικών επιχειρήσεων.

Συνεπώς, υπάρχει προοπτική για την εταιρείας μας σε έργα με προστιθέμενη αξία για την τοπική κοινωνία μέσω της συμμετοχής μας σε διαγωνισμούς Προγραμμάτων και ιδιαίτερα σε στρατηγικούς θεματικούς άξονες ανοίγοντας το δρόμο για ροές χρηματοδότησης εξειδικευμένων δράσεων. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την απουσία μεγάλων ιδιωτικών, ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και αρκετούς φορείς προκειμένου να δημιουργηθούν δίκτυα συνεργασίας.

Εξετάζοντας τα οφέλη και τις συνέπιες της επιλογής έδρας και αγοράς της εταιρείας μας, καταλήξαμε στο συμπέρασμα, ότι η στρατηγική «σκέψου παγκόσμια – δράσε τοπικά» εξυπηρετεί τις ανάγκες μας και προωθεί την εισαγωγή της επιχείρησης στον κλάδο των ευρωπαϊκών έργων, προσαρμόζοντας τις δυνατότητες μιας μικρής νεοφυούς Κοιν.Σ.Επ στα δεδομένα μιας τοπικής και περιφερειακής γεωγραφικής αγοράς, όπου απουσιάζει το στοιχείο του έντονου ανταγωνισμού ενώ υλοποιώντας έργα Κοινοτικών Προγραμμάτων η εταιρεία δεν χρειάζεται ίδια κεφάλαια για την υλοποίηση των δράσεων.

Η εταιρεία μας πλέον έπρεπε να αναζητήσει ικανούς συνεργάτες στην περιοχή και να δημιουργήσει προϋποθέσεις συμπόρευσης τόσο με Ιδιωτικούς, όσο και Δημόσιους οργανισμούς. Σε σύντομο χρονικό διάστημα ξεκινήσαμε τις επαφές μας με τους φορείς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης, τις Κοινωνικές και μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, τα σωματεία και τις τοπικές ενώσεις προκειμένου να διεκδικήσουμε το μερίδιο μας στην αγορά και φυσικά να οικοδομήσουμε σχέσεις με την τοπική κοινωνία, γνωστοποιώντας τις προθέσεις μας, την αποστολή και το όραμα μας.

5.1.2 Έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της τοπικής κοινωνίας σε θέματα Κοινωνικής Οικονομίας

Ακλουθώντας τον δρόμο της τοπικής δράσης και περιφερειακής ανάπτυξης συναντήσαμε σειρά προκλήσεων και προβλημάτων. Βασικότερο εξ' αυτών, η έλλειψη ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινότητας σχετικά με την Κοινωνική Οικονομία. Η τοπική κοινωνία, πολίτες, οργανώσεις, φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης επίσης δεν είχαν σαφή εικόνα σχετικά με τα οφέλη και τις επενδυτικές ευκαιρίες που προσφέρει η Ευρωπαϊκή Ένωση, μέσω των Προγραμμάτων χρηματοδότησης.

Εφόσον έπρεπε να στραφούμε στην τοπική κοινωνία, αναζητώντας υποστηρικτές και συνεργάτες, προκειμένου να καταθέσουμε προτάσεις χρηματοδότησης, σκεφτήκαμε ότι ήταν απαραίτητη προϋπόθεση η διαφάνεια σχετικά με την δραστηριότητα μας καθώς και μια ολοκληρωμένη, σαφή και ορθή εικόνα σχετικά με την πολιτική Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων και χρηματοδοτήσεων.

Οι κύριοι παράγοντες που προδιέθεταν αρνητικά τους φορείς και τους πολίτες συνοψίζονται στη συλλογική άποψη ότι *«η Κοινωνική Οικονομία αφορά την δράση ύποπτων ΜΚΟ, οι οποίες εμπλέκονται σε οικονομικά και πολιτικά σκάνδαλα»* καθώς και ότι *«Η Ευρωπαϊκή Ένωση τιμωρεί την χώρα μας και τα Ευρωπαϊκά έργα αποτελούν αφορμή για να υπεξαιρούν χρήματα οι πολιτικοί και οι ΜΚΟ και δεν προσφέρουν καμία βελτίωση στην καθημερινή ζωή του πολίτη»*.

Η προκατάληψη και η επιφυλακτική στάση απέναντι στην εταιρεία μας, ήταν έως τότε το μεγαλύτερο πρόβλημα το οποίο έπρεπε να αντιμετωπίσουμε προκειμένου να ασκήσουμε δραστηριότητα στην περιοχή. Για να αντιστρέψουμε την όλη κατάσταση, εντοπίσαμε την πηγή του προβλήματος δηλαδή την **έλλειψη ορθής ενημέρωσης**.

Αντιληφθήκαμε σύντομα, πως με ορθή ενημέρωση του κοινού από έγκυρες πηγές και πρόσωπα αναφοράς θα κερδίζαμε την εμπιστοσύνη και τελικά την στήριξη των πολιτών και των φορέων. Έτσι, για να αποδείξουμε έμπρακτα ποιοι είμαστε και ποιες αξίες πρεσβεύουμε, με τρόπο διαφανές ζητήσαμε επίσημα από την Δημοτική αρχή και τον σύλλογο φροντιστών της περιοχής μας, να κατασκευάσουμε και να προσφέρουμε στο κοινωνικό φροντιστήριο μια πλατφόρμα e-learning, στοχεύοντας στην υποστήριξη των μαθητών που κατοικούν σε χωριά και συννοικισμούς και δεν έχουν καθημερινή πρόσβαση στο κοινωνικό φροντιστήριο ώστε να έχουν ίσες ευκαιρίες εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Καθοριστική ήταν και η συμμετοχής της εταιρείας μας στο πρόγραμμα Loutraki Plus, μια πρωτοβουλία του Ινστιτούτου Κοινωνικής Οικονομίας, την οποία πλαισιώσαμε από κοινού με το Επιμελητήριο Κορινθίας. Στο πλαίσιο του έργου οργανώθηκαν και διεξήχθησαν ανοικτές συναντήσεις και συζητήσεις (public consultation meetings) με τους πολίτες, τους επιχειρηματίες και φορείς, ημερίδες με θέμα την Κοινωνική Οικονομία και τον αναπτυξιακό ρόλο των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, συμβουλευτικές δράσεις για την καθοδήγηση ατόμων που εκδήλωσαν ενδιαφέρον να επιχειρήσουν στο τομέα της Κοινωνικής Οικονομίας και φυσικά ο διαγωνισμός κοινωνικής καινοτομίας, όπου βιώσιμες κοινωνικές επιχειρήσεις είχαν την ευκαιρία να κερδίσουν δωρεάν στέγη σε δημοτικά κτήρια και τον απαραίτητο εξοπλισμό γραφείου.

Για να επιτύχει αυτούς τους στόχους, η πρωτοβουλία "Loutraki PLUS" κινητοποιεί τις δημοτικές υπηρεσίες, τα στελέχη της διοίκησης και ειδικούς, αναπτύσσοντας ταυτόχρονα μια φιλόδοξη απευθείας θεσμική συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και τους θεσμούς της. Το φάσμα των δράσεών της είναι πλούσιο και στοχεύει τόσο στην ενδυνάμωση των πολιτών, όσο και των επιχειρήσεων και των μη κερδοσκοπικών οργανισμών. Ιδιαίτερη έμφαση δίδεται σε δράσεις κοινωνικής και κυκλικής οικονομίας, ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας σε κοινωνικές επιχειρήσεις, να αξιοποιηθεί η δημοτική περιουσία σε συνεργασία με τους πολίτες και τους φορείς του τόπου μας και να αναβαθμιστεί το επίπεδο των υποδομών, των δικτύων, των υπηρεσιών και του αισθητικού περιβάλλοντος στο οποίο ζούμε.

Βασικοί συνεργάτες μας στην πρωτοβουλία Loutraki Plus είναι Ο Δήμος Λουτρακίου υπό το Δήμαρχο κύριο Γιώργο Γκιώνη και το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας υπό τον πρόεδρο κύριο Ιωάννη Νασιούλα. Τόσο ο κύριος Γκιώνης, όσο και ο κύριος Νασιούλας αποτελούν εξαιρετικοί συνεργάτες μας και σε άλλες προσπάθειες και πρωτοβουλίες που περιλαμβάνουν την ευαισθητοποίηση των δημοτών για την Κοινωνική Οικονομία, την υποστήριξη στην δημιουργία κοινωνικών επιχειρήσεων στην περιοχή και την συμμετοχή τους σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής ένωσης.

5.1.3 Έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας Δημοσίων και Ιδιωτικών φορέων

Το σχέδιο δράσης της εταιρείας μας, για την κατάθεση πρότασης χρηματοδότησης, αφορούσε την δημιουργία διεθνούς κοινοπραξίας για την υλοποίηση έργου με πιλοτικό χαρακτήρα στον πρώτο θεματικό άξονα (για την καινοτομία) του Προγράμματος Interreg Europe.

Πριν αναζητήσουμε εταίρους από τρις ή περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες, προκειμένου να σχηματιστεί η προβλεπόμενη εταιρική σύνθεση, έπρεπε να δημιουργήσουμε μια τοπική – περιφερειακή σύμπραξη Δημοσίων και Ιδιωτικών φορέων, οι οποίοι θα σχηματίσουν το βασικό δίκτυο συνεργατών μας. Μαζί τους, μπορούμε να διεκδικούμε με τρόπο οργανωμένο και συστηματικό, κονδύλια και χρηματοδοτήσεις και φυσικά, την συμμετοχή μας σε διεθνείς δράσεις και κοινοπραξίες.

Πολλοί μας εξέφρασαν την προθυμία και την επιθυμία τους να συνεργαστούμε προς την κατεύθυνση αυτή όμως, ελάχιστοι διέθεταν την απαραίτητη εμπειρία. Βασικό πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπίσουμε ήταν η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των φορέων της περιοχής και η απουσία στρατηγικού σχεδίου δράσης, το οποίο θα καθοδηγεί, θα εμπεδώνει τον ρόλο του εκάστοτε φορέα και θα αναγνωρίζει την σύμπνοια των συνεργαζόμενων εταίρων, προς μια κοινή κατεύθυνση.

Ξεκινώντας από μηδενική βάση συναντηθήκαμε με εκπροσώπους φορέων, ξεχωριστά, ώστε να διακρίνουμε την επιχειρησιακή τους ικανότητα, την εμπειρία τους στον κλάδο των Προγραμμάτων και το όραμα τους. Οι συναντήσεις αυτές διεξήχθησαν μεταξύ της εταιρείας μας και:

- Την Δημοτική αρχή και τους επικεφαλής των αναπτυξιακών εταιρειών του Δήμου Λουτρακίου.
- Την Δημοτική αρχή και τους επικεφαλής των αναπτυξιακών εταιρειών του Δήμου Κορινθίων.
- Το Δ.Σ. και τον διευθυντή της αναπτυξιακής και κέντρου δια βίου εκπαίδευσης του Επιμελητηρίου Κορινθίας.
- Το Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας.
- Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

Στις συναντήσεις μας αυτές, εξηγήσαμε τους σκοπούς μας και παρουσιάσαμε το σχέδιο μας για την δημιουργία ενός τοπικού - περιφερειακού δικτύου συνεργασίας για την διεκδίκηση Ευρωπαϊκών χρηματοδοτήσεων. Εξηγήσαμε στους εκπροσώπους των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης ότι είναι απαραίτητο να αναπτύξουν προγραμματικούς σχεδιασμούς, οι οποίοι θα λάβουν έγκριση από τα εκάστοτε δημοτικά συμβούλια καθώς και να προσαρμοστούν στο στρατηγικό σχέδιο της Περιφέρειας Πελοποννήσου.

Στην πορεία, ο κύκλος συναντήσεων διευρύνθηκε και έγιναν εκ' νέου επαφές με:

- Την Περιφέρεια Πελοποννήσου.
- Το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Την Εταιρεία Διαχείρισης Διώρυγας Ισθμού.
- Την εφορία αρχαιοτήτων.
- Την Μητρόπολη.
- Τα Υπουργεία Πολιτισμού και Τουρισμού.

Οι συναντήσεις αυτές καθόρισαν, την κοινή απόφαση όλων των συμβαλλομένων εταίρων να δημιουργήσουμε μια διεθνή κοινοπραξία επιδιώκοντας αρχικά, την υλοποίηση έργου με κεντρικό θέμα την ανάπτυξη του αστικού – πολιτισμικού περιβάλλοντος μέσω της αξιοποίησης μη χρησιμοποιούμενων κτηρίων με πολιτισμική και ιστορική αξία, για τουριστικούς και επιχειρηματικούς σκοπούς, προκειμένου να μην καταρρεύσουν από την εκτεταμένη εγκατάλειψη.

Η διαδικασία ολοκληρώθηκε με την επίσημη έκφραση βούλησης και κοινής συνεννόησης, την υπογραφή του μνημονίου συνεργασίας. Η εταιρεία μας συνέταξε και υπέβαλε προς τους εταίρους, να υπογράψουν ένα κοινό συμφωνητικό, βάσει το οποίο δεσμεύονται να στηρίξουν τις κοινές προσπάθειες των μελών της κοινοπραξίας, με κάθε μέσο που βρίσκεται στην διάθεση τους, καθώς επίσης και να συνεργαστούν καλόπιστα και με κίνητρο την συλλογική ωφέλεια και την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας. Την ευθύνη για τη συγγραφή της πρότασης, ανέλαβε εξ' ολοκλήρου η εταιρεία μας καθώς επίσης και το σχηματισμό πρότασης αρχικού προϋπολογισμού και τεκμηρίωσης.

5.2 Οργάνωση και σχηματισμός διεθνούς κοινοπραξίας

Έχοντας πλέον στο πλευρό μας, τους κατάλληλους συνεργάτες στην Ελλάδα έπρεπε, βάσει του κανονισμού του Προγράμματος, να σχηματίσουμε διεθνή κοινοπραξία, η οποία να αποτελείται από τουλάχιστον δύο οργανισμούς από τρεις χώρες της Ευρωπαϊκής ένωσης.

Φυσικά αυτό ήταν ιδιαίτερα εύκολο, εφόσον οι συνέταιροι μας είχαν συνεργαστεί με πολλούς φορείς και νομικά πρόσωπα από διάφορες χώρες της Ένωσης. Για παράδειγμα ο Δήμος Λουτρακίου ανήκει στο Πανευρωπαϊκό Δίκτυο Λουτροπόλεων και την περίοδο αυτή συμμετείχε σε συνέλευση του φορέα στην Πορτογαλία, μια ιδανική συγκυρία πράγματι.

Επίσης ο επικεφαλής εταίρος, το Επιμελητήριο Κορινθίας, ως κύριος εκπρόσωπος του επιχειρηματικού κόσμου της περιοχής μας, είχε αναπτύξει δίκτυα συνεργασίας με αντίστοιχες επιχειρηματικές ενώσεις και ιδρύματα.

Στόχος μας ήταν να συγκεντρώσουμε εκπροσώπους του επιχειρηματικού, ακαδημαϊκού και πολιτιστικού χώρου, από τον Ιδιωτικό και Δημόσιο τομέα, προκειμένου να υλοποιήσουμε τις εργασίες μας με επαγγελματισμό, ευθύνη, διαφάνεια και φυσικά επιτυχία. Εν τέλει, η κοινοπραξία ολοκληρώθηκε με εταίρους από την Ελλάδα, την Κύπρο, την Ιταλία και την Ισπανία. Η πρόταση ονομάστηκε ‘Design Policies for Local Landmarks’

5.3 Καινοτομία, ‘Κενοτομία’ και Κοινωνική καινοτομία

Σε αυτό το σημείο θα έπρεπε να τεκμηριώσουμε το καινοτόμο χαρακτήρα της επιχείρησής τους. Φυσικά ο αναγνώστης θα απογοητευτεί όταν αντιληφθεί πως δεν σχεδιάζουμε κάποια νέα εφαρμογή για την οποία δεν έχει ξανακούσει και θα ήθελε να κατεβάσει στην αγαπημένη του συσκευή, ή ακόμα καλύτερα μια ρηζικέλευθη συσκευή που ενώ δεν καταλαβαίνει πως ακριβώς λειτουργεί, είναι πεπεισμένος πως θα βοηθήσει την ανθρωπότητα. Είμαστε μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση έξι μελών, με αρχικό κεφάλαιο 600 ευρώ και λιγότερο από δύο χρόνια ζωής, οπότε θα σας απογοητεύσουμε.

Εδώ λοιπόν, είναι το κατάλληλο σημείο να ανοίξουμε μια σύντομη συζήτηση για το τι είναι καινοτομία και γιατί δεν πρέπει να απέχουμε από την επιχειρηματική δραστηριότητα επειδή δεν έχουμε συλλάβει ακόμα ένα προϊόν ή μια υπηρεσία που δεν υπάρχει. Αν προσπαθείτε να ανακαλύψετε τον τροχό για να γίνεται επιχειρηματίες, τότε μάλλον δεν θα γίνεται ποτέ. Αν πιστεύεται πως μια Κοιν.Σ.Επ μπορεί να συναγωνιστεί την Microsoft ή την SpaceX κάνετε λάθος. Αν πάλι πιστεύεται πως η Κοινωνική Οικονομία αφορά την κατάκτηση του διαστήματος, τότε μάλλον η παρούσα πτυχιακή εργασία απέτυχε τον σκοπό της.

Η Κοινωνική Οικονομία στον πυρήνα της ιδεολογικής της υπόστασης έχει τον άνθρωπο και τις ανάγκες του. Κατ’ επέκταση την κοινωνία, με την βελτίωση της ποιότητας ζωής και εργασίας, την προστασία του περιβάλλοντος, τον πολιτισμό, την παιδεία, τον αθλητισμό, την επιστήμη και την έρευνα. Κοινωνική Οικονομία σημαίνει καινοτομία, η κοινωνική επιχειρηματικότητα πρέπει να διέπεται από καινοτόμες ιδέες, εξάλλου η επίλυση των καθημερινών προβλημάτων όσο μικρά και αν είναι, αποτελούν καινοτομία.

Στόχος λοιπόν του νέου κοινωνικού επιχειρηματία πρέπει να είναι η κοινωνική καινοτομία, η καινοτομία στην επίλυση ζωτικών και κοινωνικών προβλημάτων. Για εμάς, το γεγονός ότι δεν θα μένουν πλέον άνθρωποι στους δρόμους των πόλεων μας είναι μια μορφή κοινωνικής καινοτομίας, όπως επίσης το να μπορούν όλοι οι μαθητές να έχουν πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση, να μπορεί μια άνεργη μητέρα να ασκεί επιχειρηματικότητα από το σπίτι για να στηρίξει την οικογένεια της, να μπορέσουν νέοι επιστήμονες να εργαστούν, να ενταχθούν άτομα στην κοινωνία και την εργασία που σήμερα ζουν στο περιθώριο και την παρανομία, να έχει την δυνατότητα κάθε άτομο με ειδικές ανάγκες να μετακινείται, να εργάζεται και να ζει φυσιολογικά απολαμβάνοντας ίσα δικαιώματα.

Η καινοτομία βρίσκεται παντού. Σε κάθε κοινωνικό πρόβλημα που βρίσκει λύση, σε κάθε κερδοφόρα κοινωνική επιχείρηση που διαψεύδει όλους όσους πιστεύουν ότι η Κοινωνική Οικονομία είναι η νέα μορφή διαφθοράς με ιδεολογικό και ουμανιστικό περιτύλιγμα. Αντί λοιπόν, να σκεφτόμαστε ποιο προϊόν ή ποια υπηρεσία θα ήταν δυνατό να δημιουργήσουμε, πρέπει αντίστροφα να αφουγκραστούμε το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κοινότητα στην οποία ζούμε και να βρούμε ένα τρόπο να το λύσουμε.

Η οικοδόμηση ισχυρών δικτύων συνεργασίας αποτελεί βασικός παράγοντας επιτυχίας για κάθε επιχείρηση, ανεξάρτητα από το μέγεθος της, σε οποιονδήποτε επιχειρηματικό κλάδο δραστηριοποιείται. Η καλή σχέση και συνεχής επαφή με την τοπική κοινωνία και τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης μπορεί να αποτελέσει καθοριστικός παράγοντας επιτυχίας. Προτού στραφούμε στα μεγάλα αστικά κέντρα, ας εξετάσουμε το ενδεχόμενο να αξιοποιήσουμε τις ευκαιρίες που προσφέρει ο τόπος μας.

Η καινοτομία της επιχείρησής μας λοιπόν ήταν να παρακινήσουμε τους φορείς του Δημόσιου και Ιδιωτικού τομέα να συνεργαστούν, να αποκαταστήσουμε την Κοινωνική Οικονομία στην συνείδηση των συμπολιτών μας, να αναδείξουμε μερικά από τα προβλήματα της περιοχής μας και να εντοπίσουμε ευκαιρίες που μέχρι τώρα έμεναν αναξιοποίητες. Καταφέραμε να κάνουμε κάτι που δεν είχε ξαναγίνει στον τόπο μας, να στραφούμε στα Προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη, προσφέραμε την τεχνογνωσία μας στους αρμόδιους φορείς και αναλάβαμε πρωτοβουλίες που κανείς άλλος δεν είχε αναλάβει έως τώρα. Μεγαλύτερη μας επιτυχία είναι το γεγονός πως πολλοί συντοπίτες μας σκέφτονται πλέον να επιχειρήσουν δημιουργώντας κοινωνικές επιχειρήσεις, με μεγαλύτερη ίσως επιτυχία από την δική μας. Η ουσία της καινοτομίας είναι τελικά να κάνεις το αυτονόητο όταν δεν το κάνουν οι άλλοι.

Είναι γεγονός, αντιμετωπίσαμε πολλά εμπόδια έως τώρα. Ενοχλήσαμε επανειλημμένα υπεύθυνους δημοσίων φορέων, μέχρι να δεχτούν να μας ακούσουν και να καθίσουν στο ίδιο τραπέζι, να συνεργαστούν και κινητοποιηθούν. Έπρεπε εξάλλου κάνουν πράγματα τα οποία δεν έχουν ξανακάνει και δεν ήταν υποχρεωμένοι να κάνουν. Σε όλη αυτή την έως τώρα πορεία δεν έλλειψε η απογοήτευση. Κάθε φορά που πέφταμε σε αδιέξοδο ή αντιμετωπίζαμε την γνωστή διαφθορά του Δημοσίου και την στενόμυαλη κερδοσκοπική λογική του Ιδιωτικού τομέα σκεφτόμασταν, πως δυστυχώς μάλλον έχουν δίκιο όσοι λένε ότι «δεν γίνονται αυτά στην Ελλάδα» και πως «θα μπλέξουμε» αλλά κάθε φορά προσπαθούσαμε να βρούμε το θετικό στοιχείο και να το αναδείξουμε αφήνοντας κατά μέρος τις παθογένειες.

Διδαχτήκαμε, πως δεν πρέπει να υποτιμούμε τον τόπο μας και να αγνοούμε τις ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρει. Αντιλαμβανόμαστε, ότι Κοινωνικές επιχειρήσεις είναι ικανές να λειτουργήσουν ανάμεσα στον Ιδιωτικό και Δημόσιο τομέα και να επιτελέσουν την αποστολή της Κοινωνικής Οικονομίας, δηλαδή, να γεφυρώσει το χάσμα και να παρακινήσουν τις αναπτυξιακές δυνάμεις κάθε περιοχής, ώστε κράτος και ιδιώτες να συνεργαστούν για το κάλο της κοινότητας.

Πιστεύουμε πως οι μικρές Κοινωνικές Επιχειρήσεις, αν δικτυωθούν μεταξύ τους και με άλλους φορείς είναι ικανές να πετύχουν, να αποδείξουν ότι σήμερα αυτή η Ελλάδα και αυτή η Ευρώπη δεν έχουν αποτύχει και πως με σκληρή δουλειά, υπομονή και επιμονή μπορούμε να βελτιώσουμε την προσωπική μας ζωή και το περιβάλλον στο ζούμε.

6 Συμπεράσματα – Αποτελέσματα – Επίλογος

Κατά τον Brooks οι κοινωνικοί επιχειρηματίες είναι άτομα με νέες ιδέες [...] που αναγνωρίζουν ευκαιρίες για να δημιουργήσουν αξία για το κοινωνικό σύνολο (Arthur C. Brooks 2009). Προσωπικά πιστεύω πως κάθε άτομο που βιώνει τις παρούσες αντιξοότητες μπορεί να κινητοποιηθεί και να αντιδράσει με τρόπο δημιουργικό και παραγωγικό, βοηθώντας έτσι και άλλους συνανθρώπους του που βρίσκονται σε δεινή θέση.

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι η υγιής αντίδραση στα δεινά του τραπεζικού καπιταλισμού και της βαθιάς οικονομικής κρίσης. Είναι μια συμπεριφορά αποστροφής προς την απελπισία και την παραίτηση των ατόμων από την ενεργό δράση στα κοινωνικά ζητήματα. Η κοινωνική επιχειρηματικότητα είναι τελικά μια βιώσιμη, αξιόπιστη και εφαρμοσμένη λύση στα προβλήματα της σύγχρονης ζωής του ανθρώπου.

Η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί επίσης η μόνη επιλέξιμη διέξοδος για πολλά άτομα, προσφέροντας τους την ευκαιρία να βγουν από το οικονομικό και κοινωνικό περιθώριο και να ενταχτούν στην αγορά εργασίας με όρους σεβασμού, ισότητας και αξιοπρέπειας και παρά την προκατάληψη εναντίων των Κοιν.Σ.Επ, καθώς και των υπολοίπων φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, η δράση τους συντελεί στην οικονομική ενδυνάμωση των ατόμων, τη δημιουργία θέσεων αξιοπρεπούς και σταθερής εργασίας, την ισχυροποίηση της κοινωνικής συνοχής, τη διενέργεια κοινωνικών και οικολογικών επενδύσεων, τη κοινωνική καινοτομία, τη κοινωνικοποίηση της οικονομικής οργάνωσης και της επιχειρηματικής δραστηριότητας, το δίκαιο εμπόριο, τη συμφιλίωση ζήτησης και προσφοράς και φυσικά τη παροχή προϊόντων και υπηρεσιών σε αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες και απομακρυσμένες ή υποβαθμισμένες περιοχές, όπου το Κράτος πρόνοιας είναι απόν και το κερδοσκοπικό κίνητρο, για τον Ιδιωτικό Τομέα είναι ασθενές.

Είχα την ευκαιρία να σπουδάσω στο Τμήμα Διοίκησης Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και Οργανώσεων του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας, όπου διδάχτηκα τις αρχές της Κοινωνικής Οικονομίας και τις αξίες της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Δυστυχώς, τώρα που ο κλάδος αναπτύσσεται, εξελίσσεται και αποκτά δυναμική, το Τμήμα χάνει την ακαδημαϊκή του ταυτότητα, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται η εκπαίδευση του κοινωνικού επιχειρηματία και αυτό θεωρώ πως είναι ένα βαρύ πλήγμα για το μέλλον του κλάδου.

Οι αξιότιμοι καθηγητές μου, οι κύριοι Καπογιάννης και Νικολόπουλος, τιλοφορούν το εξαιρετικής ακαδημαϊκής αξίας σύγγραμμά τους, στο οποίο αναφέρομαι αρκετές φορές κατά την διάρκεια της εργασίας μου, ως το «Μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας». Όντως, ο τίτλος αυτός μπορεί να περιγράψει την κατάσταση της Κοινωνικής Οικονομίας στην Ελληνική πραγματικότητα σήμερα με απόλυτη ακρίβεια. Η Κοινωνική Οικονομία κάνει το μετέωρο βήμα, βρίσκεται σε κίνηση, διαμορφώνεται και εξελίσσεται. Παρόλα αυτά δεν πατάει ακόμα σταθερά τα πόδια της σε δομημένες βάσεις. Υπάρχουν νομοθετικά κενά, προβλήματα στην δημόσια διοίκηση και φυσικά η αγνεία που επικρατεί σχετικά με τον κλάδο. Προσωπικός μου στόχος είναι να καταστεί η κοινωνική επιχειρηματικότητα ως η εφικτή διέξοδος στην συνείδηση του αναγνώστη, ο οποίος ίσως δεν έχει πληροφόρηση σχετικά με το αντικείμενο, ή θεωρεί πως η Κοινωνική Οικονομία αποτελεί η ανέφικτη φιλοσοφία κάποιων ρομαντικών ακαδημαϊκών με καλές προθέσεις.

Η προσωπική μου εμπειρία ως κοινωνικός επιχειρηματίας και ιδιοκτήτης μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης διαμορφώθηκε μέσα από δυσκολίες, εμπόδια και πολλά προβλήματα, τα οποία όμως δεν μπορούν να σταματήσουν μια προσπάθεια η οποία ξεκίνησε με τον ενθουσιασμό και την αφοσίωση των συνεργατών μου. Πλέον πιστεύω ακράδαντα ότι αξίζει να προσπαθήσει κανείς να αλλάξει την ζωή του και την κοινότητα των ανθρώπων στην οποία ζει, ακολουθώντας τον εναλλακτικό δρόμο, ιδρύοντας μια Κοινωνική Επιχείρηση. Ακόμα και αν η μακροχρόνια ανεργία καταβάλλει ψυχολογικά έναν άνθρωπό πλέον υπάρχει επιλογή και είναι βιώσιμη, με πολύ δουλειά και ήθος ο κοινωνικός επιχειρηματίας μπορεί να πετύχει και μέσα από την επιτυχία του να βοηθήσει την κοινωνία.

7 Παραρτήματα

1. Καταστατικό Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης Interneco Social Investors Center
2. Ν.4430.2016 (ΦΕΚ 205.Α.31.10.2016)_Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
Ν.4430.2016 (ΦΕΚ 205.Α.31.10.2016)_Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

3. ΦΕΚ 205/A/31-10-2016
4. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4430/2016 «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της»
5. Τ. Νικολόπουλος – Δ. Καπογιάννης, Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Αθήνα, 2012
6. N. Taleb, The Black Swan, 2007
7. R. Skidelsky, Keynes – return to his mastery, 2009-2010
8. M. Friedman, Capitalism and Freedom, 1962- 1982 – 2002, University of Chicago
9. Arthur C. Brooks, Social Entrepreneurship: A modern approach to social value creation, 2009
10. ΦΕΚ 56/B/18-1-2017
11. ΦΕΚ 221/9-2-2012
12. <http://www.social-economy.com>
13. <http://www.yeka.gr>
14. <http://ec.europa.eu/growth>
15. CELEX:52008DC0394
16. ΝΟΜΟΣ 4019/2011 | ΦΕΚ Α 216-2011
17. GECES Group of Experts - Social Enterprises and the Social Economy going forward - 2016

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1988 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

Βασίλειος Μπαρμπόπουλος, 2018